

DR. VIKTOR PALIVEC

Erbovní lékaři v Čechách

MEDICOHERALDICA

PRAHA 1941

ERBOVNÍ LÉKAŘI V ČECHÁCH

Viktor Pešec

DR. VIKTOR PALIVEC

Erbovní lékaři v Čechách

MEDICOHERALDICA

PRAHA 1941

NÁKLADEM VLASTNÍM. - TISKL DR. ED. GRÉGR A SYN V PRAZE
V KOMISI LÉKAŘSKÉHO KNIHKUPECTVÍ MLADÉ GENERACE LÉKAŘŮ
PRAHA II., SOKOLSKÁ 31, LÉKAŘSKÝ DŮM.

ÚVODEM

Čta v dějinách českého lékařství, přicházel jsem velmi často u jmen předních představitelů vědy lékařské na predikaturu ohlašující jejich šlechtictví nebo erbovnictví, od nejstarších dob po dnešek. Tyto zářivé vzory dějin českého stavu lékařského, jejichž biografie na škodu nebyly úplně a dopodrobna zpracovány, postrádaly vždy bližší údaje o nobilitě, kdysi tak významné pro celý společenský život i potomky.

Měl jsem tu zvláště na mysli kromě datace povýšení těchto nemálo jedinců také stránku heraldickou, neboť nebylo mi známo, že by kdo v české literatuře lékařsko-historické na ni upozorňoval, ač téma samo bylo dosti vábné a pozoruhodné. Ačkoliv bylo mým úmyslem a přáním vydati soupis českých lékařů erbovníků a šlechticů úplný s obrazy znaků všech jmenovaných, jakož i blasonací a genealogickými tabelami, přece z důvodů více technických než pramenných nemohlo k tomu dojíti. Nutno se tudíž prozatím spokojiti se zkráceným soupisem, jenž ovšem ve své stručnosti nemůže si činiti nároků na úplnost, jsa pouze skromným pokusem. Je ponechána tak pokračovatelům vzácná

příležitost k doplnění i opravě, velmi však budu vděčen těm, kdož pomohou mi práci novou, obsáhlejší, rozšířiti o nové zjevy, které doufám, v souboru mohou přinést do dějin stavu lékařského vhodné doplnění.

Zároveň je mou milou povinností poděkovati všem, kdož jakýmkoliv již způsobem pomohli mi při opatrování vzácného materiálu k této stati, zvláště pak můj dík patří slavnému kuratoriu Lékařského musea v Praze, p. profesoru dr. K. Hübschmannovi, p. prim. dr. J. Tůmovi, p. dr. V. Baudišovi, odb. spis. p. J. Pilnáčkovi, jakož i p. dr. V. Hlavsovi z archivu města Prahy a p. arch. Vl. Janovskému za kresby znaků a pořizování výpisů.

Dr. V. P.

»Umění lékaře povýší hlavy jeho,
od krále vezme dary
a před obličejem velikých lidí bude chválen.«
(Písmo.)

Dějiny lékařství a léčitelství od nejstarších dob kulturních dějin lidstva provázeny jsou zhusta jmény vynikajících lékařů, jejichž umění napojené odkazem předchůdců, dostupnou erudiicí a vřelým vnitřním poměrem k povolání poskytovalo výsledky takové, že nejvyšší pocty udělené vladařem či palatinem byly jen spravedlivou odměnou a uznáním.

Vnější projevem těchto zásluh bývala, zvláště v některých stoletích, nobilita. Jako u všech stavů toho kterého národa nalézáme jedince, nebo celé rody privilegované vladařskými listy, jimiž mění svou společenskou třídu, tak také v dějinách lékařského stavu nalézáme dosti četné příklady, sloužící ke cti a vážnosti. Na druhé straně však téměř očitá skromnost žáků Aeskulapových, vnikajících do nesmírného tajemství života a smrti, zrodu a zanikání v moudré filosofii života, nedopřávala, mnohdy ani nepřipouštěla užívání zevních titulatur a predikátů, ponechávajíc si jen stručný, ale významný akademický grad. Mnohdy také pouhé zapomnění vymazalo ze jména predikát nebo stupeň šlechtický a jména dále spojovala se

Nobilita lékařů

nejhustěji jen s myšlenkou, objevem, metodou a pod. Příklad jeden za všechny, Williama Harveye, slavného objevitele oběhu krevního dokazuje, jak těžko dnes povědomo, že celý jeho predikát správně zněl »of Coomble Hill«, pocházející od staré šlechty a předka Sira Daniela Harveye of Coomble Hill Surrey.

Také v dějinách českého lékařstva nalézáme poměrně dosti šlechticů různých stupňů a erbovníků. Ovšem začátek těchto jmen lze sledovati dobře až od začátku století šestnáctého, starší doba, uváděná mnohými lékaři a léčiteli nedává dostatek přesných pramenů a ověření, takže pouhé jméno s označením původu není ještě vždy spolehlivým údajem o šlechtictví. Také případnou genealogickou souvislost v stejném predikátu rozdílné osoby těžko dokázati, nemluví-li přímé prameny datem vystavení erbovního listu a povýšení. Příklady Jana Berky z Choceň, Jana z Krčína, Albíka z Uničova, Sofrona Kozáka z Prachně a jiných tehdejších lékařů jsou pars pro toto.*)

Jako jiní šlechtici, tak také mnozí nobilitovaní lékaři čeští byli šlechtici rodem starožitným, šlechtou původní a měli práva používati rodového znaku či erbu bez zvláštního schválení (na př. Lhotákové z Vysoké Lhoty). Česká šlechta se ovšem ve starších dobách dělila na dva hlavní stavy, t. j. panský a vladýcký, vytvořivši si během let svoje zvláštní privileje a zákony uvnitř i vně obou stavů, takže bylo dosti těžko a opravdu vázáno nikoli na lehké podmínky, dostati se do toho neb onoho stavu. Obvyklejším případem, zvláště v 16. stol. a dalších, bylo přímé povyšování panovníkem buď do stavu šlechtického (šlechta diplomová) nebo

*) Z. Winter: Doktoři a lékaři v XVI. věku v Čechách. Líd. rozpr. lék. č. 4. 1901.

ještě častěji vystavení erbovního listu a práva používat erbu a přídomku kterémukoliv zasloužilému občanu země od krále nebo palatina. Těchto případů jako jinde i u českých lékařů máme většinu. Předci takového erbovníka, jak se říkalo, pocházeli třeba z usedlé měšťanské rodiny v místě požívající určité vážnosti, až tu některý její potomek za vynikající skutky a zásluhy i majetek býval náhle obdarován pánem země erbem, listem a přídomkem, buď pro svou osobu, nebo dědičně. Říkalo se mu pak prostě také erbovník, nebo pocházel již z erbovní rodiny, obdařené erbem a predikátem z minulosti, jakých bývalo v království Českém velmi mnoho. Bylo obvyklé, že zůstával třeba dále měšťanem i poddaným, nebo v svém povolání, zastupoval městský stav či svůj navenek nebo při sněmu, ale do stavu rytířského, ne-li přímo ještě vyššího, panského, přístupu neměl, ledaže splnil dosti přísné podmínky přijetí po určité řadě let nebo dočkal se v krátku přímého povýšení dalšího. Později ovšem byli tací jedinci povyšováni přímo do vyššího stavu bez předchozího erbovnictví, ale to byla již změněna celá struktura šlechtických stupňů, zvláště po třicetileté válce.

Erb býval vždy považován za zvláštní vyznamenání, jehož se dostalo nejen pro erbovníka-nositel, ale i pro celou rodinu a další potomstvo. Zhusta se přiházivalo — a u českých erbovních lékařů máme případ nikoli jeden — že k erbu a přídomku docházelo se také t. zv. strýcovstvím. Občan byl vyznamenán králem nebo velmožem s comitivou, erbem a přídomkem a přijal k těmž erbu a přídomku své známé, přátele, kolegy v poměru t. zv. erbovního strýcovství. Proto se setkáváme zhusta s osobami erbovními různého příjmení, ale stejného přídomku a erbu. Na př. u Šotnovských ze Závořic, z Peclinovce, z Třebska, z Chotěřiny a j.

Erbovníci

Původem čeští lékaři erbovníci bývali buď ze starožitné šlechty původní nebo spíše pocházeli z rodů městských a selských.

Řády V 18. a 19. století nalézáme lékaře ze šlechty, odvozujiící svůj titul a erb od udělení šlechtictví na podkladě nějakého řádu, jakými v býv. monarchii rakouské byly řády: železné koruny, vojenský Marie Terezie, sv. Štěpána, císaře Leopolda a j. S udělením těchto řádů bylo spojeno povýšení do stavu rytířského nebo baronského samo o sobě, nebo na žádost majitelovu. Také těm, kdož po 30 let nepřetržitě a bezúhonně se šavli jako důstojníci sloužili ve vojstě k vlastní žádosti podle norm. nařízení z 12. I. 1757 mohl býti udělen šlechtický titul. U řádů Marie Terezie a železné koruny na požádání mohlo to býti povýšení do stavu rytířského neb baronského. (Výnosy z 18. VI. 1757, 12. VI. 1816 atd.)

Stupně Vlivem říšským, pronikajícím k nám velmi záhy, ustálily se již od poč. 18. stol. šlechtické titulatury ve stupních udržujících se s malými obměnami téměř do dneška. V nižším stupni jako první bylo prosté šlechtictví (Adelstand) s titulaturou a předložkou »šlechtie z«. Druhý byl stav rytířský (Ritterstand), třetí svobodného pána (Freiherrnstand). Vyšší stupeň byl hraběcí (Grafenstand), knížecí (Fürstenstand) a vévodský. Ovšem u jedné a téže osoby mohla fungovati nejen titulatura rakouská, ale i říšská a vůbec cizozemská. Indigenát, t. j. naturalisace byla však prováděna již od starých dob a inkolát po bitvě bělohorské císařem samým. Vystěhování se ze země a inkriminace mělo zpravidla za následek ztrátu šlechtictví.

Z uvedeného vidíme, že předložka »z« (von), užívaná původní šlechtou, poukazovala v starších dobách výhradně jenom k držení nějakého nemovitého majetku, zboží, místa, odkud zpravidla

šlechtic pocházel. Značila tedy jasně původiště rodu. Později připojovala se při rozšíření rodových větví další místa, jejichž jména přecházela do predikátu a označovala nejspíše majetnictví a držbu příslušných statků, čili jak staří říkali »sedění«. Příklad českého pána Krištofa Haranta z Polzie a na Bezdruzicích. Časem však zmíněná předložka »z« pozbyla svého původního významu držby zboží a dnes pokládá se za vnější znamení šlechtictví, ovšem vnitřně podložené majestátem a vývodem. Tak vidíme případy předložky »z« připojené přímo ke jménu, na př. z Artensů, z Rauscherů, von Kirchmann a pod., nebo s udáním nejnižšího stupně šlechtického jako na př. šlechtic z Vožických, šl. z Jirušů, z Altersterna atd. Druhý a třetí stupeň šlechtictví má titulaturu starou, tedy na př. rytíř či svobodný pán z Píthů, nebo prostě bez předložky v češtině, jako baron Rokytanský, ryt. Wiedersperger; v němčině však vždy je kladena správná předložka »von«. (Ritter von...) Způsob psaní a užívání titulatury je tedy vlastně také mírou stáří šlechtictví.

Lékařské erby a znaky, používané jednotlivci a rody, neliší se téměř v ničem od obvyklých erbů své doby. Jsou také popisovány týmiž heraldickými pravidly jako jiné. Jedinou a vzácnou zvláštností proti druhým je užívání lékařských symbolů nebo předmětů ve štítě a klenotu, nejčastěji Aeskulapova znaku hole otočené hadem, hada samého, nebo některého chirurgického nástroje (pušadla, baňky atd.). Tyto symboly a předměty se v lékařské heraldice objevují už od 16. stol., nejdříve v cechovních znacích ranhojičských, později přecházejí i do znaků erbovníků také ve smyslu pozdějších nařízení. Jinak zůstávají znaky v běžné úrovni a vkusu doby.

Protože užívání titulů, pravidla a zvyklosti zna-

Lékařské erby

kové spadají přímo v obor heraldiky, považovali jsme za nutné alespoň nejstručněji na ně upozornit, neboť v dalším pak, u nobility českých lékařů, budeme se zabývat i touto stránkou.

Ranhojiči Podobně jako jinde, také u nás nejstarší lékaři byli vlastně léčitelé, zprvu kněží, pak samostatní ranhojiči, spojující se v jeden cech s lazebníky a bradýři. Teprve po otevření pražské university a po příkladech universit italských a německých se rozdělovali na doktory graduované některou universitou a prosté, nestudované lékaře. Tito lékaři podobně jako šlechta rodová nebo diplomová však užívali také vlastní znaky, zvané merky, pro svou korouhev cechovní, pečetě i místnosti scházení. Tyto znaky bývaly u jiných cechů buď prosté, jednoduché štíty (řezníci, sladovníci) nebo složené se všemi ozdobami k štítu příslušejícími. Kromě bratrstva malířského, tevaryšstva svobodných šermířů »od pera« a dlouhého meče, pořádku vozků, cechu kožišníků, mandlířů a barvířů pražských, byl to i pořádek lazebníků a ranhojičů v Praze. První ranhojiči u nás byli většinou původu německého. Jmenujeme alespoň některé z nich: Jan Sutor a Michal Sutor, Petr Folkmann, Petr Arnt, Krištof Behem, Florian Matěj z Brandenburgy kol r. 1580, známý z operačního návodu od Jesenského, a j. Není bez zajímavosti uvést jejich znak. Byl to čtvercý štít,^{*)} v jehož prvním stříbrném poli byl zelený papoušek, sedící na větvi. Ve druhém červeném poli vytahováček kulí ručníčních s nůž-

**Znak
ranhojičů**

^{*)} Heraldicky popisujeme štít tak, jako bychom stáli z a ním. Tedy díváme-li se čelem k štítu, je jeho pravá strana po naší levici, levá strana po naší pravici. Přesná pravidla heraldická, jichž nadále budeme používat v pojednání, nemůžeme zde uvádět, poví o nich kterákoliv příručka heraldiky. Na př. B. Storm: Úvod do heraldiky, Řád, 1940.

kami, křížem přeložené. Ve třetím červeném poli dvě křížem přeložená stříbrná pušadla*) a pod nimi zlatá baňka. Ve čtvrtém poli pak stříbrné nůžky bradýřské, u spodku břitva a nad ní zlatý hřeben. Klenotem**) byly z točence nad přílbicí vynikající rohy bůvolí, od půl červeně a stříbrně střídavých barev, při vrchu vycházelo z pravého rohu bílé pero, z levého červené pero pštrosí, mezi oběma rohy pak viděti bylo zeleného papouška s pušadlem v zobáku. Pokrývky byly červeno-stříbrné (Kr. H. 233).

Základ tohoto znaku dostali ranhojiči a bradýři v Praze za krále Václava IV., kdyžtě tento pomoci lazebnice Zuzany r. 1393 unikl v loďce svým nepřátelům. Tehdy z vděčnosti poručil král vystavěti velkou lázeň v Praze r. 1406 a dal napsati list všem lazebníkům a jejich řemeslu, kterýmžto listem »všem jiným řemeslníkům rovné je učinil, jich řemeslo za čisté a poctivé prohlásil a z téže milosti jim dal, aby užívali za znamení všichni společně ve zlatém štítě modré, uzlem svázané točence, uprostřed an stojí zelený papoušek«. Tolik asi říká Hájek z Libočan ve své kronice, již ovšem nutno bráti opatrně.

Další privilegia jsou cechu dána králem Vladislavem II. r. 1474, pak Ferdinandem I. r. 1526 a Matyášem r. 1615. Palatin císaře Rudolfa II. i Matyáše I., Jan Steinmetz z Liliensteinu Ph. et MDr., dal bradýřům pražským r. 1632 znak, jenž se popisuje takto: v černém poli rozděleném a zlatem vroubeném jest v dolejší části malý zelený pahoreček a na něm ve středu stojí divý muž s dlouhým,

*) Pušadla byla i jinde oblíbeným erbovním znamením ranhojičů. Tak na př. čtvrcený znak Surgeons Company z roku 1561 má v prvním a čtvrtém poli vždy po třech pušadlech s krokvicí v ornamentu.

**) Ozdoba přílbice nad štítem, jakožto součást erbu.

až skorem k pupku sahajícím vousem, kolem dolejší části těla a kolem hlavy zeleným bobkovým věncem ozdoben, drží v pravé ruce tři bílé aneb stříbrné lilie, visící na zelených stopkách, v levé ruce drží velký dřevěný, tlustším koncem o zem opřený kyj. Na poli jest otevřená přílba klenotem ověšená, na přílbě černožlutý vínek nazad rozvázaný, pole jest s obou stran černožlutým rouchem objato, Z vínku vystupuje polovice žlutého nebo zlatého noha s otevřeným zobákem a vyplazeným jazykem, máje vzadu dvě za sebou rozložená, k letu upravená křídla, levý dráp jest obrácen k štítu, v levém pozdviženém drápu drží bílé čili stříbrné vytahovadlo kulí (Weiss 44). Znak tohoto jako pečeti měli bradýři právo potřebovati na všechny věci úřední. Pečeti té bylo užíváno chirurgy pražskými až do nové doby. Další důležitá je confirmace císa. Leopolda I. z 28. února 1686, již profese bradýřská nazývána uměním, cech pořádkem a příslušníci nadáni názvem mistrů. *) Konečně 24. dubna 1721 císař Karel VI. kromě názvu umělců nadal pořádek znakem zakulaceného štítu, v jehož hořejší černé části je nápis CVI a nad ním císařská koruna. V dolejším větším, červeném neb rubínovém poli nahoře vpravo na zlatém a černém vínku zří se sedící papoušek, který drží v zobáku zlatý prsten se safírem, dole dvě křížmo položená pušadla se zlatými držadly a zlatá baňka. K levé pak ruce štítu je zlaté vytahovadlo kulí a stříbrné ohnuté nůžky křížmo se zlatými držadly, pod nimi otevřená krabička, ve které zasazeno a viditelno šest bílých nebo stříbrných lahviček. Štít tento drží žlutý nebo zlatý, k pravé straně obrácený lev, kolem štítu nápis: † Sigil der Baader und Wund Aerzte aller drey prager Staedte Anno 1721. (Weiss.

*) Mezi sebou se bradýři dříve nazývali princové.

54.) Znakem tímto byli oprávnění záležitosti pořádku se týkající pečeti, gremium chirurgů měst Pražských však si ponechalo pečetidlo z doby Ferdinandovy. Obecně pak znak byl popisován tak, jak jsme uvedli nejprve (Kr. H.). Titul chirurgus nebo ranhojič pak definitivně zavedla privilej Marie Terezie r. 1747 a další osudy a vývoj jsou již odjinud známy.

Pražská Alma mater, pokud měla otevřenu i fakultu medicínskou, honosila se již od dob Karlových mnohými znamenitými doktory lékařství, kteří tu konali svá profesorská čtení a zkoušeli kandidáty. Zpravidla však tito profesoři hodnosti své doktorské dosahovali na universitách cizích, nejčastěji německých a italských. Titulu doktora lékařství ovšem skoro vždy předcházelo bakalářství, případně mistrovství na domácí nebo jiné universitě a proto také shledáváme, že kolegia učených doktorů a profesorů pražské university neobsahovala jen přednášky medicínské, ale i z jiných oborů vědních, jako na př. z matematiky, geometrie, hvězdářství, antiky, literatury a p. Proto také nepřekvapuje, shledáme-li se s doktorem lékařství, který kromě své anatomie a chirurgie se zabývá — někdy opravdu více — také skládáním básní, botanikou, měřičtívím, alchymii, astronomií a pod. Sám slavný Nemicus je toho zářivým příkladem. Ovšem se zánikem lékařské fakulty po r. 1460 zase některé ryze lékařské nauky přecházejí v přednáškách na fakultu jinou, jako vidíme, že v 16. stol. se připojují podobně jako v dávnu k naukám na př. Aristotelovy fyziky.*) Než oblast zájmů takového MDr. byla opravdu rozsáhlá, jako konečně pansofické sémě staro- a středověku samo dávalo

Universita

*) Z. Winter: O životě na vysok. školách pražských. Praha, 1899.

a tehdejší stav vědění vyžadoval. Učenost opravdu universální se zvolna vyvíjející se specialisací. Ne-
ní pak divu, že umění lékařské spolu se solidní
filosofickou přípravou, grad a úřad či hodnost
vysokého učení bylo predestinací pro dříve nebo
později nově nobilitovaného lékaře. Také mimo-
řádné skutky, úspěchy v léčení, zvláště za nebez-
pečných morových epidemií nebo při dvoře panov-
níkově či některého velmože země působily tu ve
směru vyzvednutí k urozenosti. V posledních dvou
stoletích pak skutečně již jenom věda spojená
s uměním byla při oceňování zásluh příčinou změ-
ny stavu.

Přihlížíme-li k nově nobilitovaným lékařům čes-
kým, shledáváme, že nejvíce takových bylo ve sto-
letí šestnáctém a devatenáctém. Zvláště šestnácté
století je tak jako u všech stavů i u lékařů na no-
bilitace bohato. Ascendenční kořeny mnohých však
jsou zapuštěny ještě ve starší době. Těžko však
sledovat lékaře staré původní šlechty, ztrácející
se buď emigrací po r. 1621 v cizině (Štefek, Škréta),
nebo až do dalších století vznikající novou šlechtu
na pozměněných právních základech zřízení zem-
ského. Také s mnohými lékaři cizího původu u nás
však zdomácnivšími (za Rud. II.), nebo naopak pů-
vodu českého, ale v cizině působících, možno se
shledati v průběhu staletí. Bylo jich nemálo. Na
některé význačnější upozorníme v pojednání
přímo. Jinak však rozhodující je místo zrození.

Nejstarší
erbovní
lékaři

Ze zpráv pocházejících ze století 15. a dříve,
nelze nám dobře u mnohých lékařů tehdejší doby
posouditi jejich nobilitu nebo aspoň stupeň. Mezi
mistry pražské university byli sice mnozí význam-
né učenosti, ale zdá se, že připojované přídomky,
jak tehdy bývalo zvykem, značily jenom původiště
co odlišovací znamení pro poněnáhu se vyvíjejí-
cí česká příjmení. Tak tomu je u věhlasného lé-

kaře doby husitské Sigmunda Albíka z Uničova, potomního pražského arcibiskupa, Jana z Chocně, Jana z Blovic, Vavřince z Rokycan a j. Jinak na př. v letech 1325—51 mluví se v pramenech*) o mistru Janu Zdeňkovi, rytíři a lékaři krále Jana, zabývajícím se také hvězdářstvím. Sám Arnošt z Pardubic a jeho bratr Bohuslav zajímali se o lékařství. V době Karlově zaznamenává paměť královského lékaře Kerunka z Pirnpuuma (1360) nebo Balthasara de Tusta (Domažlic), který na universitě pražské za Mikuláše z Jevíčka učil česky (1348). Za Václava IV. se připomínají lékaři původu spíše cizího, jako Jan Svebus Seno de Monte leonum (1382), Petr Massen de Chotebus, živ. lékař královny Alžběty (1383), známým lékařem byl i Heřman Pražský (1381). V době husitské, tedy válečné, bylo jistě lékařů dosti i z drobného zemanstva, ale zprávy o nich se nezachovaly, ba spíše se zdá, že úlohu lékařů přejímaly ženy husitské. Přece však vyniká světlý zjev mistra Křišťana z Prachatic, z dvorských lékařů pak je to životní lékař císa, Zikmunda Markus de Kutnis (1420—1458) a jeho jmenovec v přídomku Prokop. Z dalších se jmenují Petr Tsech de Půlka (1391—1425), Jindřich Emplonius de Berka (1392), Zikmund z Weilburka de Praga (1407), Mikuláš z Vlčího (1407), Zdeněk z Labuně (1409), první český rektor za Václava IV.,**) Štěpán Alexandr ze Sošnovic (1412), Mauritiu de Buczina (1414), Matěj z Vysokého Mýta (1461). Začátkem 16. stol. objevují se v Čechách další lékaři a zaznamenáváme aspoň tyto: Václav Payer de Cubitu (1488—1526), Václav Rosa z Holejšova (1525), Jan Radlický z Radlic (1522—26),

*) Dr. Jan Špott: Lékařství za doby particulare studium v Čechách, za doby Karla a Václava, Zikmunda, od r. 1438—1500 a v XVI. stol. CLC XXII., 1883.

**) Měl na štítě klín ostřím dolů obrácený (Sed. H. 158).

Zikmund Antioch z Helfenberka (1528—52), Jan z Javořic (1528), rektor univ., Oldřich Linhart z Kuby (1535), Jan Kumstat z Paumberka (1546), Vít Pražský (†1517), Jan Ořechovský z Honbic*) (1545), Tomáš Husinecký z Vodňan (1530—1582), Michal Pěček z Radostic (*1580), až posléze Prokop Paeonius Holý ze Světnova (†1613) a Josef Alois Popp z Poppenheimu (†1757). U některých lze šlechtictví nebo erbovnictví dokázat přímo, u jiných je otázkou.

KŘÍŽ
z Veitmile

Ze skutečně starožitného rodu šlechtického, majícího kořeny erbovní v dávných dobách, pochází člen rodu Krabiců z Veitmile — jehož perlou zůstává proslulý kronikář český Beneš z doby Karla IV. — doktor lékařství Kříž z Veitmile, o němž máme kusou zprávu, že byl synem Šebestiána Krabice z Veitmile, nejvyššího mincmistra a hejtmana německých lén, pána na Chomutově (Komotau) a Postoloprtech (Postelberg). Studoval v 16. stol. ve Freiburgu (Freiburg) lékařství, zde zemřel 23. VIII. 1550 a byl v Chomutově (Komotau) pochován. Z jeho synů je jmenován Beneš a Vavřinec. Rod z Veitmile byla původní staročeská rodina vladycká, později i panská, jejímž nejstarším znakem byl stříbrný žernov v červeném poli štítu, opakující se v klenotu na chocholu z pavích per. Původištěm byla tvrz Veitmile u Smrkovic v kraji bydžovském. První zmínka o dávném předku tohoto rodu sahá až k Peškovi, kmetu, který postavil hrad Střekov (Schreckenstein) roku 1319. Ve 14. stol. byl rod tento velmi rozvětven v Čechách i na Moravě. Stupeň panské nobility do-

*) Pocházel ze staré rodiny moravské. Měl štít polovičný vpravo zlatý, vlevo modrý, nad helmem rohy od spodku zlaté a modré, nad pravou polovicí dole zlatý a druhý naopak. Tak bylo r. 1449 u Jana z Honbic na Ořechovém (Sed. H. 291).

sáhl za Vladislava II. r. 1470 Beneš »Veitmilár«, potvrzeno králem Ferdinandem I. r. 1537. Další polepšení znaku následovalo zvláště v letech 1629 a 1631. Jeden z Veitmilů, Hynek, přeložil také spis Koppův »Regiment zdraví« r. 1536.

Také vladycký rod ze Zap je velmi starý. Pocházel z něho V á c l a v Z a p s k ý, ryt. ze Z a p, obvodní lékař ve Voticích. Již předkové tohoto rodu odvozují svůj původ od Mikuláše Heckela alias Heklíka, který držel v letech 1391—1392 část osady Zap. Později se objevují jako měšťané v Praze. Koncem 17. století však potomci predikátu neuzívají pro zchudnutí, ale kvetou zvláště ve vých. Čechách dále. Až jeden ze Zapských, Václav, koželuh v Chrudimi, průbou a doklady dosáhl náležejícího predikátu a rytířství od býv. rak. místodržitelství. Od téhož Václava odvozují se všichni Zapští do nových dob. Prvotní erb rytířů ze Zap byl červený štít, na němž možno zřítí modrý (pův. asi stříbrný) klín (u Krále H. pluh. 156) od vrchu ke spodku se úžící, v klenotě pak složená křídla, z nichž vrchní mělo barvy štítu a spodní bylo stříbrné, přikryvadla červenostříbrná. Tak bylo r. 1440—1447 u Zikmunda a r. 1484 u Jana. Václav r. 1591 měl uprostřed štítu trojhran (Sed. H. 272). Z téhož rodu kromě výše jmenovaného Václava pocházel také dr. med. Ludvík Zapský ze Zap, zprvu v Hradci Král., pak štábní lékař, vyznamenaný ve světové válce.

Zapský

Jinou starobylou šlechtou jsou Vidršpergárové z Vidršperka, jejíž člen Gustav Mansvet Wiedersperger, ryt. z Wiederspergů (1839—1898) byl známým lékařem. Promoval v Praze r. 1862 a působil též politicky jako poslanec v českém sněmu. Držel velkostatek ve Vodici na Tábořsku. Chotí jeho byla Viktorie Meyerová. Vidršpergárové byli původem Sasové a známost

Wiedersperger

o jejich nejstarším předku sahá do r. 1267 k Rembotovi z Plavna (Plauen). Po dvou stoletích r. 1468 přišel první příslušník tohoto rodu Hynce do Čech a usadil se v Kadani (Kaaßen). Rozrostli se tak, že asi již v této době uvádějí se na Plzeňsku dva bratři téhož rodového jména Kašpar a Vavřinec, z nichž až ke Kašparovi z české pošlosti rytířské dá se odvoditi původ lékaře Gustava Mansveta. Erb této starožitné rodiny rytířské je červený štít, na němž vlk ve skoku přirozené barvy, v tlamě nesoucí stříbrné jehně. Totéž v klenotu, příkrývky červenostříbrné. Po povýšení do panského stavu r. 1760 byl erb polepšen. Jeho štít byl poloviční, vpravo zlatý s vlkem a stříbrným jehnětem, vlevo modrý s červeným pruhem, přikryvadla červenozlatá a modrozlatá, v klenotu týž vlk s jehnětem ze štítu (Sedl. H. 261).

Lhoták Ze staré původní šlechty české, datující původ na rozhraní 15. a 16. věku, pochází Kamil Josef ryt. Lhoták z Vysoké Lhoty (1876—1926), profesor university v Praze. Historická genealogie mluví o Lhotácích jako o původní rodině svobodnické, z níž král Vladislav r. 1499 učinil vladýkou Matouše ze Lhoty u Benešova a nadal erbem červeného štítu se stříbrným žebříkem, nad jehož točenicí v klenotu bylo možno zříti červené a stříbrné pštrosí pero (Meraviglia má erb poněkud změněný). Rod se záhy rozrostl a dělil na Lhotáky na Vysoké Lhotě a Mlíkovské ze Lhoty v Mlíkovicích.*) Vladyctví Lhotáků a Mlíkovských

*) Jeden z rodu Mlíkovských, Miroslav Mlíkovský, ryt. ze Lhoty v letech 1900—1901 působil jako druhý městský lékař (diplomovaný) v Sisku v Dalmacii. Podle výročních zpráv Strakovy akademie v Praze také Jiří Mlíkovský ryt. ze Lhoty, chovanec akademie ve šk. roce 1914 až 1915, studoval první ročník medicíny na české fakultě lékařské.

bylo znovu potvrzeno Janovi Lhotákovi a Janovi Mlíkovskému ze Lhoty dne 28. XII. 1627 cís. Ferdinandem II. Z té doby pochází patrně také i polepšení erbu, v jehož štítu se nyní objevuje trojitý stříbrný žebřík, střední o šprysel vyšší než oba krajní a co klenot červené, stříbrné a červené pero (Král. H. 365). Od konce 17. stol. se ocitají Lhotákové usedlí v Praze, zvláště od Jiřika, syna Janova, rod však chudne a vymírá, až poslední větev rodu regenerována žije v potomcích v Praze ve čtvrti svatopetrské, kde se 20. XII. 1876 narodil i Kamil Josef.*)

Starý původ rodový lze také jmenovat u zasloužilého profesora a rektora pražské university, doktora lékařství Adama Zalužanského ze Zalužan (1555—1613). Zalužanští byli původně rodinou erbovní, z níž některý předek byl králem Vladislavem II. nadán erbem modrého štítu s polovicí jelena ve skoku doprava, stříbrné nebo spíše přirozené barvy s parohy o pěti výběžcích, klenotu dvou jeleních rohů, přikrývek modrozlatých. Okolo roku 1540 mluví se již o Blažejí Zalužanském a jeho synu Matějovi, zvířetickém úředníku, jemuž se narodil v Mnichově Hradišti syn, právě jmenovaný Adam. Proto se také Zalužanský psal sám Adamus Mathiades Hradištěmus. Utrakvistovi Zalužanskému, výbornému botaniku své doby a znamenitému lékaři v čase moru, jemuž později sám podlehl, potvrdil cís. Rudolf II. z přízně jeho predikát a 29. VI. 1598 rytířský stav. Z bohatého života je známa na př. také snaha Zalužanského, udržet lékařskou fakultu při universitě v Praze a zásluha o celkovou universitní obnovu, pak jeho apatyka v koleji Karlově, pomoc jeho a Hubera při druhé anatomii Jesenského r. 1604 a jiné činy. Nejlépe

Zalužanský

*) Náhrobek na Olšanech, hr. 79, odd. 6a, hřb. VI.

ocení Adamovy zásluhy nápis na kamenné tabuli nad dormitoriem v Betlemské kapli v Praze, který dala poříditi choť Zalužanského Ludmila Fontia a jeho jednorozený syn. V nápisu čteme, že to byl rytíř český »summi ingenii, variae solidaque eruditionis«, že záslužným se učinil pro vlast, věrně uče a šťastně hoje, že hoden byl života delšího, štěstí lepšího.

16. stol. A přecházíme do století šestnáctého, v němž valná většina českých lékařů byla nobilitována jakožto šlechta diplomová.

Doktor z Třebeska Pod učeným mistrem a lékařem bratrským Janem Černým pracoval v první polovině 16. stol. Petr Doktor z Třebeska, jenž kolem r. 1526 dosáhl hodnosti doktorské, jak svědčí jeho přiléhavé příjmení. Predikát měl stejný s Grimilerem, Kozlínským, Skálou, Šmádlem, Hánou, Švantlem, Píseckým, Sušickým a Vodou, kteří všichni se psali jakožto erbovníci »z Třebeska«. Erb Doktorův se popisuje jako modrý šlít, v němž ze zlatého trojvrehu nebo zeleného křoví vyrůstá zlatý jednorozec. Také stříbrný a černý (Kr. H. 357).

Kopp Doktor »sedmera umění« a lékařství, životní lékař císa. Ferdinanda I. Jan Kopp z Raumenthalu, známý svým »Regimentem zdraví« (1536), nemá určeno přesné působiště. Dr. Jan Špott uvádí,* že jméno Kop nalézáme již od r. 1386 až do r. 1737, aniž však lze nějakou souvislost s naším Koppem dokázat. Způsob psaní byl Cop, Kopp, Kop. Známe je velmi pestrý život Koppův od studií lékařství ve Freiburgu (Freiberg), působení v Jáchymově (Joachimsthal) a konečně v Praze jako apatykáře v domě rožmberském u paní Elišky z Běšin, až k jmenování tělesným lékařem císa. Fer-

*) Dr. Jan Špott: Příspěvky k staré lékařské literatuře v Čechách (Medicinaia bohemica), CLC XXI. 1882.

dinanda I., od něhož byl povýšen dne 28. V. 1532 do stavu šlechtického sv. říše Římské, s predikátem z Raumenthalu, snad dle rodiště někde u Rastattu. Zemřel kol. r. 1544. Erb měl červený štít, na něm černého kapouna se zlatýma nohama stoje na stříbrném měsíci, pod nímž jest zlatá hvězda. Kolčí helm s korunou a přikryvadly černočervenými, jež jsou posety zlatými hvězdami, nad tím 2 černá křídla orlí, na každém červený pruh napříč a na pruhu 3 zlaté hvězdičky. Mezi křídly 1 velká hvězda (Sed. H. 480). Zajímavé, že jako učenné osobnosti ve své době také se zabývající lékařstvím uvádí Kopp současníky: Radešínského z Radešovic v Heidelberku (Heidelberg), Adama Wolfiusa z Wolfenbergu de Pragensis ve Vitemberku (Wittenberg), Oldřicha a Jana Zahrádeckého ze Zahrádky, Bohuslava Sekerku ze Sedčic, Markvarta a Adama Věžníka (Vaetnicus) v Basileji.

Jméno Jana Šentygara z Chotěřiny ^{Šentygar} (poč. 16. stol. — 1554) viděli jsme psáno také Sentygar, Šertingar, Šentigar, Schetingar, Šetyngar. Vážený lékař své doby, známý humanista a básník (Dumetus) družiny Jana Hodějovského, kromě věd vyplývajících z mistrovství svobodných umění a doktorátu medicíny, zabýval se také matematikou a fysikou. Ve Freiburgu (Freiburg) seznámil se s Lutherem a Melanchtonem. Jeho ženou byla Anežka vd. Velfasiova. Je typickým lékařem-erbovníkem, neboť když 15. V. 1542 na přímluvu Hodějovského obdržel erbovní list od císaře Ferdinanda I. Matouš Kolín, přijal jako své přátele Jana Šentygara, Jana Orphea, Víta Trajana a Jana Racka k erbů. Všichni se psali pak z Chotěřiny. Erb podle náhrobku Collinova, dnes v lapidariu Nár. Musea, z r. 1565 byl dělený štít modrý, na něm vlnitý šikmý pás, z něhož doprava vyrůstá okřídlený Pegas, posety 8 šestcípými hvězdami,

helm s točenicí, příkrývky modrostříbrné, v klenotu zelený věnec a 3 useknuté ratolestě bobkové.

Lounský Mikuláš Lounský z Loun byl MDr. a obdržel majestátem 16. srpna 1548 tento erb: štít napříč polovičný, vrchní pole černé, spodní zlaté a po celém štítu jednorozce, zlatého v černém, černého v zlatém, k pravé straně vyskakuje, maje roh zlatý, helm, na něm točenice s rozletitými feflíky zlatočernými a přikryvadla týchž barev. Za klenot mužik až po kolena bradatý v černé suknici, zlatým pásem opásaný, maje napřed u té suknice 4 knoflíky zlaté, na hlavě věnec zelený a opíraje se levou rukou o bok (Sed. H. 514).

Hájek Protomedicus království Českého Tadeáš Hájek z Hájků, řečený Nemicus (1525—1600), zdědil vědychtivost po svém otci Simonu, pražském starousedlíku. Sám promoval v Bononii r. 1553 a známa jsou kromě lékařství také jeho přírodovědecká, zvláště hvězdářská studia. Majestátem císaře Ferdinandem I., daným v Poděbradech dne 14. září 1554, dovoleno Tadeáši Hájkovi a jeho strýcovi Matyáši Dapsilidu Dvorskému (Curiovi) používatí erbu a predikátu »z Hájků«. Tadeáš se osvědčil v letech 1566—70 jako lékař na tažení proti Turkům v Uhrách a tu stavové čeští, aby ocenili jeho zásluhy, přijali ho na sněmu r. 1571 dědičně do stavu rytířského. Hájek byl životním lékařem Maxmiliána II. a také Rudolfa II., který rozšířil platnost jeho rytířství na všechny země sv. říše Římské. Také mu byl polepšen erb 22. XI. 1595. Z trojnásobného manželství Hájkova, z něhož známe 2 manželky: Kateřinu Škornovu ze Šturnova a Zuzanu z Merlína, zbyli tři synové a jedna dcera, ale uvádí se, že rod Hájkův vymřel po meči již ve druhé, po přeslici ve třetí generaci (OSN). V na-

šem století však jmenuje se jako nadlékař pěšího pluku býv. rak. armády Jan Hájek šl. z Hájku, snad přece jenom možné genealogické souvislosti s Tadeášem na základě revindikace. Původní erb Tadeášův popisuje se v Sedláčkovi takto: štít poloviční, v horním černém poli zlatá koruna a okolo kraje téže koruny 8 hvězd malých stříbrných, spodní pole 7 pruhů pošikem k pravé straně, t. j. od pravé dolů rozdělené, liché zlaté, sudé černé. Kolčí helm s přikryvadly zlatočernými, nad tím dva rohy bývolí, svrchní zlaté, spodní černé a mezi těmi rohy jest hvězda zlaté barvy (Sed. H. 424). Podobně má i Král ve své Heraldice, ale uvádí, že Hájek užíval také hrábě ve štítu (Kr. H. 157). Polepšený erb Hájkův z 22. XI. 1595 byl štít na zděl poloviční, pravá polovice zase na dvě napříč rozdělená, v horním černém poli zlatá koruna a nad ní zlatá hvězda, spodní zlatá a v ní pošikem od pravé dolů k levé 3 černé pruhy, v levé polovici modré jelení roh o sedmi parozích přirozené barvy, který je v prostředku prostřelen šípem červeným se stříbrnou špicí. Nad helmem korunka a 2 rohy: černý, zlatý a zlatý, černý a každý se končí ve 3 pera paví. Roh se střelou dostal Hájek jako dědictví po mateři (Sed. H. 424).

Jan Liturgus z Turska (1524—1589) psal se též Lythurgus. Bakalář pražské university, později písař při král. komoře. Znám byl více jako básník a překladatel rozličných knih do češtiny. Zvláště se jmenuje přeložený spis z němčiny »Lékařství přednější a zkušené proti mornímu nakažení« (1557). Erbovní list obdržel jako bakalář od císaře Ferdinanda I. dne 25. IV. 1556. Šlechtictví dostal však až Pavel z Turska, pražský měšťan roku 1593, pravděpodobně některý ze tří synů Janových, ač Navrátil uvádí, že tyto r. 1576 zemřeli morem. Erb Janův měl zvláštnost v české heraldice. Dva-

Liturgus

krát dělený zlatý štít s modrým (Král H.: černé 287) břevnem, pokrytým sirénou, hrající na varyto, v klenotu zlaté křídlo s modročerným břevnem. Podle Sedláčka byl štít na čtvero rozdělený, první pole zlaté, druhé černé, třetí bílé a čtvrté zlaté a na všem tom štítě siréna-žena s rybím ocasem a vavřínovým věncem k pravé straně obrácená, májíc v ruce harfu. Kolčí helm, přikryvadla zlatá, černá, stříbrná a červená, točenice týchž barev, nad tím dva bývolové rohy barvami napříč rozdělené, totiž pravý stříbrný a modrý, levý zlatý a červený a mezi nimi polovice sirény (Sed. H. 511).

Špan Vavřinec Špan ze Španova (1539—1576) byl lékařem a básníkem. Podle ujednané smlouvy z r. 1566 také životním lékařem biskupa Viléma Prusinovského.*) Léčil v Praze, Olomouci, Vratislavi (Breslau) a za platné služby a vzorné chování obdařen císařem Ferdinandem »v pátek na sv. Pavla na víru obrácení« 28. I. 1558 erbovním listem. Další výsady dostal od Maxmiliána II. Erb: kosmo dělený štít jednou rovnou čarou, horní pole červené, spodní modré (Sed. bílé) a stříbrný (Sed. bílý a červený) jednoroh přes celý štít. Klenot nese mezi rohy, červeným a modrým, rostoucího jednoroha (Kr. H. 302).

Kapr Zikmund Kapr z Kaprštejna, jeden z trojice bratří Zikmund, Jakub a primátor Pavel, z měšťanské rodiny pražské, která 10. X. 1565 obdržela erbovní list na predikát »z Kaprštejna« a t. zv. mluvící erb: červený štít, na něm 3 kapry přirozené barvy v podobě vidlice hlavami do středu a ocasy do rohů štítu obrácenými. Nad kolčím helmem mezi dvěma bývolími rohy je opět kapr hlavou dolů. Přikrývky červenostříbrné.

*) F. V. Peřinka: O žácích Aesculapových ve starém Kroměříži. ČLČ 1911.

Vincenc Eduard Guldener z Lobes **Guldener** (1763—1827), lékař a protomedicus ve Vídni (Wien), pražské doktorské aprobační, pocházel z erbovní rodiny syndika olomouckého Jana, syna Šebestiana, městského lékárníka v Plzni. Tento Jan byl nobilitován 8. XI. 1568. Synovcem Bartoloměje Guldenera z Lobes, rychtáře a pozdějšího purkmistra plzeňského, byl pražský lékař Vincenc Eduard. Štít erbu tohoto rodu nese zlatou lilii, erbovní list chová se v plzeňském museu.

Ve šlépějích Nemicových, pokud jde o zálibu **Zelotín** v matematice, astronomii a alchymii, šel také profesor pražské university Václav Zelotín z Krásné Hory (1535—1585), psán též a Formoso Monte. Pozdní, ale rozhodný utrakvista Zelotín studoval lékařství ve Vitemberce (Wittenberg), v r. 1564 byl již profesorem university v Praze, kde přednášel matematiku a medicinu. Známa je také jeho záliba v sestavování kalendářů. Dne 25. X. 1570 spolu s Tomášem Jílovským byl nadán erbem a predikátem. V polovičním štítu vpravo stříbrném, vlevo modrém má uprostřed Persea ve zbroji, v pravici v stříbrném poli drží šavli napřaženou a v modrém poli hlavu Medusy s hady se zlatou hvězdou na čele. V klenotu křídla modrostříbrná a zlatomodrá, na každém 3 hvězdy zlaté, mezi křídly Perseus. Přikryvadla zlatomodrá a stříbrnomodrá (Sed. H. 686).

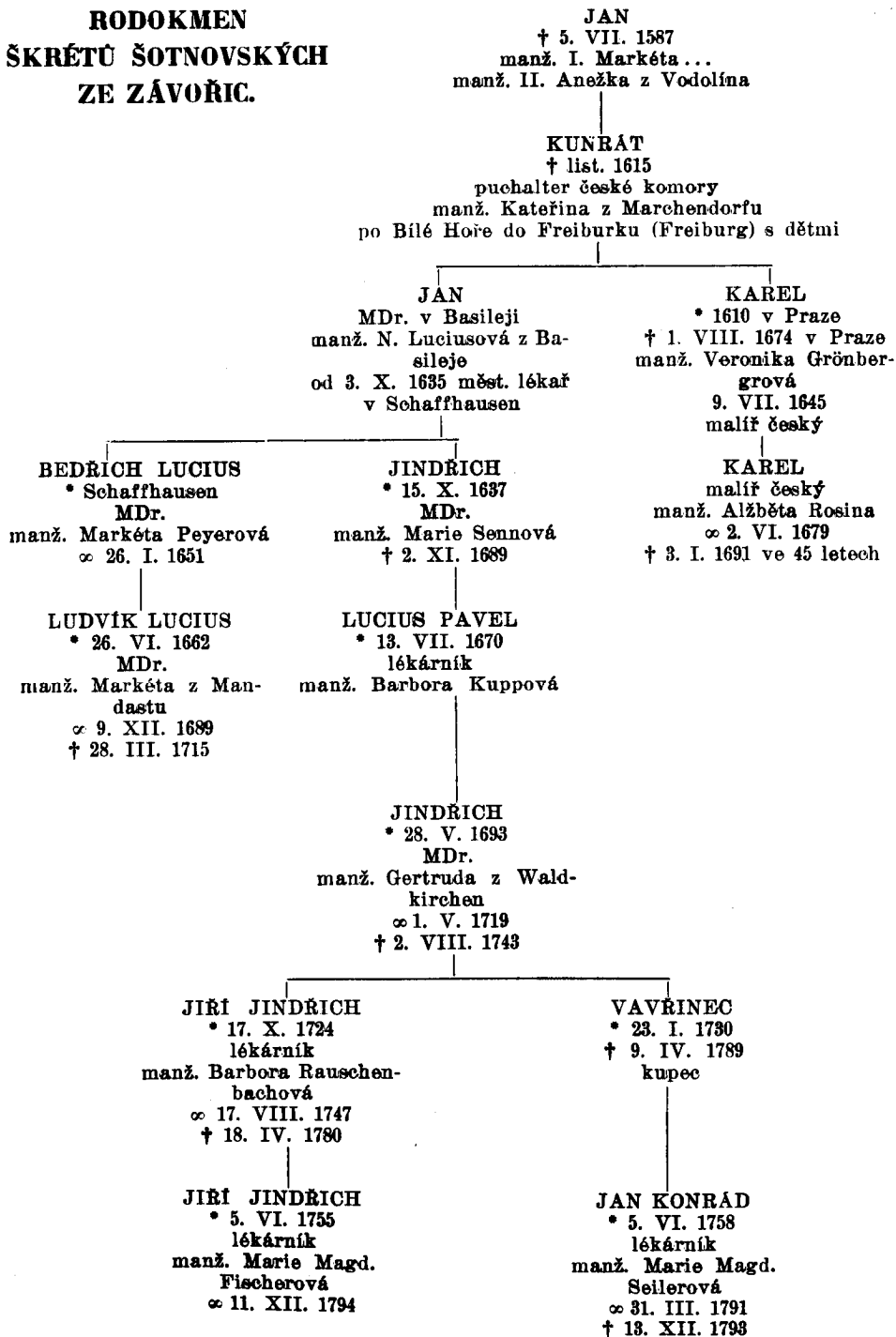
Rod Škrétů ze Závořic vyznačuje se genealogicky vzácným příkladem dědičného sklonu k povolání lékařskému a vzdáleně i lékárnickému. První z lékařů tohoto rodu Jan Škréta Šotnovský ze Závořic, který usadil se ve Švýcarsku, založil tak helvetskou větev Škrétů,*) byl

*) Dr. K. Henking: Rodopisná data švýcarské linie rodu Škrétů ze Závořic. (Upr. dr. J. V. Matina.) Sborník Jednoty starých českých rodů. VI. 1935.

zde oblíbeným a dlouholetým městským lékařem. To už byl nobilitován, neboť pocházel z rodiny erbovní. Předek této rodiny Jan, děd Jana lékaře, původem z Olešnice, byl zámožným měšťanem a konšelem staroměstským v Praze, konal dobro a tak 24. II. 1570 císařem Maxmilianem II. nadán erbem a rozšířeným predikátem spolu se svým strýcem, písařem Janem Poliem. Erb se popisuje jako štít napříč poloviční, ve spodní polovici má 4 pruhy, od spodku vzhůru zlatý, černý, stříbrný a červený, ve svrchní stříbrné polovici červený pruh vzhůru postavený, v něm stříbrná lilie, přikryvadla černozlatá a stříbrnočervená, rohy týchž barev napříč rozdělené a mezi nimi stříbrná lilie. Týž erb byl Janovi polepšen majestátem Rudolfa II. dne 12. III. 1580 přidáním zlaté koruny. K prvotnímu erbů kromě Poliuse přijal Škréta i Vavřince Břekovce, měšťana staroměstského a perkmistra viničných hor, Jakuba Holého, měšťana kutnohorského a Václava de Clivo, písaře horní kanceláře na Starém městě Pražském. Odštěpné větve Škrétů se proto píší Poliusové, Břekovští, Holí a de Clivo (u Krále H. též z Javořic 329). Ze synů téhož Jana, Kunrát, měl syna Jana, prvního lékaře rodu. Také dva synové téhož, Bedřich Lucius a Jindřich, byli v Schaffhausenu lékaři. Z potomků jejich jeden, Ludvík Lucius, byl též MDr., druhý Lucius Pavel lékárníkem. I v pokračujících třech generacích se střídají lékaři s lékárníky, jak ukazuje připojený redukovaný rodokmen.

Taktéž jedna z dcer Jindřichových byla vdána za známého profesora lékařství v Tubinkách (Tübingen) J. Ad. Ossiandra. Zajímavé, že ve vedlejší linii založené Karlem, bratrem Janovým, kvetlo vynikající umění malířské, reprezentované Karlem Škrétou starším a mladším, vyhaslé generačně

**RODOKMEN
ŠKRÉTŮ ŠOTNOVSKÝCH
ZE ZÁVOŘIC.**

pravděpodobně již v 17. stol. Škrétové však v nejmladších větvích jdou až do dvacátého století.

První zemský fysik moravský Tomáš Jordan z Klausenburku (1539—1585) vynikl jako epidemiolog v 16. stol. ve zdravotnictví zemském. Za zásluhy byl r. 1573 sněmem zemským povýšen do stavu rytířského a ač rodák klužský, přijat za obyvatele země. V erbu má na červeném štítě stříbrný kovaný pás pokrytý třemi štíry přirozené barvy. V klenotu pak orličí křídlo týchž barev jako štít.*) (Kr. H. 303.)

Jordanus

Jan Stodola z Požova, psán též Stodolius dostal 1. VII. 1575 od cís. Maxmiliana spolu s Janem Lysým erb a predikát a tento erb: štít poloviční v pravé polovici 3 pole napříč jdoucí, vrchní zlaté, prostřední červené a v něm bílý trojhran, v jehož každém rohu je zlatá hvězda, spodní bílé se zlatou hvězdou, v levé polovici též troje pole dělením napříč, černé, bílé a červené, helm s přikryvadly červenými, bílými a černými bílými, nad tím 2 rohy barvami napříč rozdělené, mezi nimiž se vidí zlatá hvězda (Sed. H. 613).

Stodola

Valentin Kirchmaier z Raichvic († 1622) Ph. et MDr. byl pražským měšťanem a vnučkem primátora Jana. Erbovní list obdržel Valentin r. 1571, šlechtický stav r. 1578 a polepšení znaku potomek Jan ve Vídni (Wien) 27. IV. 1618. Dr. Volf**) mluví při popisu saských exulantů

Kirchmaier

*) Vzácná medaile Jordanova z r. 1570 od Antonia Abondia má na lici profil Jordanův a nápis THOMAS JORDANUS MEDICUS AT XXXI, na rubu obraz zříceniny, dole kniha s rozřiznutým štírem a nožem a nápis NOVISSIMA VIRUS. Zobrazení a nápis se prý vztahují k energickému boji Jordanovu proti brněnské luetické epidemii. (Dr. B. Molnár: Lékařské portrétové medaile. Ciba, 1936).

**) Dr. J. Volf: Čeští exulanti v matr. perenských. Sbor. Jedn. st. č. rodů. VI. 1935. Těž Bilek: Ref. 5, 188.

o vladykovi Josefu Kirchmaierovi von Rechtwitz, jemuž v červnu r. 1633 umřel synáček. Jde pravděpodobně o potomka lékaře Valentina. Jeho prvotní erb byl štít napříč rozdělený, svrchní pole modré, spodní zlaté, u spodu štítu 3 vrchy přirozené barvy, prostřední převyšující druhé a na něm žluva doprava obrácená, ve vrchním poli zlatá hvězda šesticípá, přikryvadla a točenice zlaté a modré barvy, dva rohy napříč rozdělené, mezi nimi žluva. Později změněný znak měl štít zlatým pruhem napříč rozdělený, svrchní pole modré se zlatou hvězdou, spodní pole červené a na něm shora dolů 3 stříbrné pruhy, přikryvadla modrozlatá a červenostříbrná. V klenotu 2 rohy a zlatá hvězda (Sed. H. 471). Básník a šlechtický vychovatel

Philomates

Matouš Philomates z Dačic, připravoval se na lékařství v Praze a cizině. R. 1575 povýšen na erbovníka úplně změněného jména, takže se podpisuje v populárních spisech z anatomie a přírodních věd jako Matouš Walkenberský z Walkenberka.

Slechtický původ jednoho z prvních redaktorů časopisu lékařů českých Jana Bohumila Ceypa z Peclínovce (1832—1879) sahá hodně daleko. Podle stejného erbu a přídomku zdá se, že kořeny sahají až k původním Peclínovským z Peclínovce, starým svobodníkům, z nichž jmenují se r. 1527 Václav Sušický, 1529 Mikuláš Sladký, 1543 bří Maceškové, 1555 Václav Peclínovský již jako pravděpodobní erbovní strýcové původních Peclínovských. První však skutečně dokázaný předek lékaře Jana Bohumila je Martin Ceyp (1544—1599), potomní primas královéhradecký, od jehož vnuka Jana Jiřího se táhne genealogická posloupnost až k Janovi Bohumilovi. Týž Martin Ceyp byl dvakrát ženat, první manželka jménem neznáma, druhá Dorota Blatenská. Dne 15. IX. 1557 spolu

Ceyp

s Janem Bognarem, Simonem Litickým přijat od Jana Sladkého Klokočovského a Adama Kozla k erbů a titulu z Peclinovce. Zdá se, že týž Martin nebo jeho syn Samuel jsou těmi dárci, kteří věnovali v pol. 16. stol. votivní obraz do chrámu královéhradeckého (ČLČ 1879). Rodina byla později přijata do stavu rytířského, avšak zásada erbu zůstává tatáž: červený štít, v něm ohnutá ruka s ramenem z oblaků vystupujících, prostřelená šípem a v ruce kladivo. Fafrnochy po obou stranách červené a stříbrné. V klenotě totéž rameno jako ve štítě, mezi dvěma orličími křídly stříbrným a zadním červeným.*) Týž erb mají také zmínění již Sladký, Kozel a Nedvěd z Peclinovce (Kr. H. 320).

Jan Krato z Kraftheimu byl životním lékařem cís. Maxmiliána, † 1583 a měl erb takový: v dolní části štítu jest zřítí polovice hvězdy o šesti špicích, na ní půl muže s čepicí a dlouhým feflíkem, muž troubí na troubu, helm s točenicí a nad tím dvě křídla rozevřená, na každém půl téže hvězdy a mezi křídly polovice kozla. (Obraz v Miltner-Neuman: Privatmünzen. XXV. 209.)

Krato

Václav Cyril ml. z Kiršfeldu z pražské university byl obdařen erbem 7. IV. 1588 spolu s bratrem svým Janem, Hlavou, Nekmířským, Nyslem a Šlechtou. Znak nese rozpolitý štít, pravá zlatá s poloviční černou orlicí, levá červená polovice se 3 stříbrnými hvězdami kolmo. Klenot má 2 křídla v barvách štítu s hvězdou střídavých barev, uprostřed též jedna (Kr. H. 264).

Cyrl
z Kiršfeldu

Jakub Jan Václav Dobřenský z Černého Mostu, též de Nigro Ponte, nebo von Schwarbruck (1623—1697) profesor pražské university, phil. et med. dr., její rektor v letech 1670 a 1685,

Dobřenský

*) Erb Ceypův je na náhrobku na Olšanských hřbitovech.

současník a žák Marka Marci z Kronlandu a slo-
vutného Franchimonta z Frankenfeldu, zdědil pre-
dikát po svém dědu Václavovi (1550—1599), známém
hvězdáři a spisovateli populárních děl. Tento byl
r. 1592 v. erbovním strýcovství s tiskařem Jiřím
Nigrinem a tím dovoleno mu též používat přídom-
ku de Nigro Ponte. O rok později dán mu rytíř-
ský stav. Lékař Jakub Jan Václav byl pravděpo-
dobně synem nebo blízkým příbuzným exulanta
Dobřenského, měštana Starého města Pražského,
který se uvádí od r. 1629 v matrikách perenských*)
také jako svědek při kšaftování a o němž se čini
zmínka, že r. 1640 žil s manželkou v Žandově
(Schandau). Ve znaku Dobřenského z Nigro Ponte,
odlišného od znaku a rodu Dobřenských z Dobře-
nic se uvádí štít v půli rozdělený černým mostem
obloukovitým, v horní polovici jsou na dél 3 pole,
dvě červená a prostřední černé s lilií. Spodní pole
je černé a v něm 2 pruhy pošikem. Příkrývky
černé a stříbrné, klenot 3 pera, dvě černá, prostřed-
ní stříbrné (Sed. H. 396). Z potomků Jakuba Jana
oba dva synové Václav Matěj a František Okta-
vián byli lékaři, jedna z dcer Rosa provdala se za
lékaře Karla Buchmanna.

Štefek Jméno Štěpána Štefka z Koloděj, jenž
je nazýván »medicinae doctor celeberrimus« (Pam.
arch. 1873), je osudově spjato s jeho otcem Tobiáš-
šem, býv. regentem smiřických panství, defenso-
rem konsistoře a university, direktorem měšťan-
ským a posléze popraveným r. 1621 na Staroměst-
ském náměstí v Praze. Týž Tobiáš spolu s bratrem
Matějem byli nadáni císařem Rudolfem II. 12. II. 1593
erbem a titulem »z Koloděj« a totéž přejímá i syn
Štěpán, MDr. a mistr svob. umění v Praze, kde žil

*) Dr. J. Volf: Čeští exulanti v matrikách perenských.
Sborn. Jedn. st. českých rodů III. 1932.

do r. 1627, kdy emigruje ze země**) a zdržuje se v Perně (Pirna), r. 1640 žije s chotí Annou Celestýnou z Freifeldu a děčkem v Žandově (Schandau), potom v Žitavě (Zittau) a r. 1653 v Drážďanech (Dresden). Zprávy o jeho životě jdou tedy dále, než udával Navrátil rokem 1636. Bratr Štěpánův Tobiaš na přímluvu říšských knížat z Anhaltu byl cis. Ferdinandem III. r. 1646 povýšen do stavu šlechtického s potvrzením přirozeného erbu a titulu. Rod ztrácí se pak cele v Německu. Erb Štefkův byl dvakrát kosmo dělený modrý štít se stříbrným pásem, pokrytým jelenem červené (přirozené) barvy, klenot modré, stříbrné a modré pero pštrosí (Kr. H. 303). Sedláček uvádí štít zlatý s kosmým modrým pruhem, pera modré, zlaté, modré (Sed. H. 637). Pczději polepšený znak je čtvercový štít s původním znakem v srdečním štítku, první a čtvrté pole modré se zlatou hvězdou, druhé a třetí červené pole se stříbrnou lilií, v klenotu červené a modré otevřené křídlo se stříbrnou lilií a uprostřed zlatou hvězdou (Sb. M. t. 117).

Řadu lékařů nobilitovaných v 16. stol. uzavírají dva vynikající zástupci vědy lékařské na univerzitě pražské: Matyáš Borbonius z Borbenheimu a Adam Huber z Riesenpachu.

Matyáš Borbonius z Borbenheimu Borbonius (1566—1629), původem z Kolínce a občanským jménem Burda, hloubku lékařského vzdělání nabyl v Basileji a Heidelberce (Heidelberg). Za cis. Rudolfa II. stal se zemským lékařem. Krátce v r. 1593 byl též vychovatelem dětí pána z Wartenberka a psal latinské básně. V roce 1601 oženil se s Annou, dcerou Veroniky Voskové, vd. po Benjaminu Petřekovi z Ploskovic, důchodním písaři v Brandýse. Zúčastnil se politického života tehdejšího, neboť

**) ibid. VII. 1936.

v r. 1616 ho vidíme jako defensora v Praze. Při potlačení stavovské vzpoury, ač byl lékařem vynikajících kvalit, přece jat a uvězněn a až na zákrok knížete Karla z Lichtensteina r. 1622 propuštěn. Byl nekatolík a proto r. 1628 emigroval s řadou jiných českých exulantů do Žitavy (Zittau) a odtud dále do Toruně (Thorn), kde zemřel jako tělesný lékař pozdějšího krále Vladislava IV.*) Za doby Rudolfovy za zásluhy byl povýšen dne 21. III. 1596 do šlechtického stavu a jeho erb se udává v popisu takto: štípený štít, pravá polovice černým pruhem napříč rozdělená, horní pole černé, dolní zlaté, v každém dvojnásobná lilie, druhá levá polovice se 3 stříbrnými růžemi za sebou, v klenotě orlí křídla, pravé zlaté s 2 liliemi, levé červené s 3 stříb. růžemi. Příkrývky červenostříb. a zlatočerné. O jeho potomcích není prozatím nic známo.

Huber

Adam Huber z Riesenpachu (1546—1613), starší vrstevník Borboniův, byl původem z Velkého Meziříčí, podle něhož se psal také Meziříčský. Vzdělání nabył zvláště v Tubinkách (Tübingen) a ve Vitemberku (Wittenberg), odkud přišel do Prahy a stal se profesorem university, později i děkanem, ba vidíme ho agilně si počínati při reformaci university jako člena komise a defensora spolu s Adamem Zalužanským. Pobyl také v Litoměřicích (Leitmeritz), kde se oženil s Lidmilou Leofartovou alias Hejtmanovou.**)

Po brzké její smrti si vzal 11. II. 1585 Annu Píseckou z Kranich-

*) Max Dvořák: Dva denníky dr. Matíáše Borbonia z Borbenheimu. Č. Akad. Hist. archiv.

**) K této svatbě dal si Huber raziti medaili s nápísem na líci ADAM HUBER MEZERIC PHAE ET MEDIC DOCTOR, na rubu řecky psáno THAPETH TIMH PRAGE 1601. Na rukávu v portrétu je však starší datum 1580. Druhá známá Hubrova medaile nemá řeckého nápisu na rubu (Lékařské museum v Praze).

feldu, již byl sešvagřen s rodinou Štefků z Kolo-
děj. V Praze provozoval praxi lékařskou i spisova-
telství. Po Tadeáši Hájkovi stal se životním léka-
řem cís. Rudolfa II., od něhož obdržel majestát na
šlechtický stav r. 1580, erb a titul.*) Z jeho dětí
jmenují se Daniel, Anna, Jan a Kateřina. První
dva již r. 1602 zemřeli, 10. VIII. 1609 testoval Huber
ve prospěch syna Jana, Kateřiny a své choti Anny.
Jan zabýval se poesii, studoval v Praze, kde byl
zapsán r. 1605 na universitě a v r. 1648 se oženil
s Helenou Lidmilou Koníčkovou z Čakrova, ale
dcera a syn mu záhy zemřeli. Příjmení a predikát
se však udržuje dále, neboť máme zprávu,**) že na
př. 22. II. 1653 byl v Praze promován Štěpán Max
Huber z R. na dr. med. Pod Dobřenským r. 1683
promován byl jiný Huber, jenž se psal z Riesen-
pachu.***) Také lékař téhož jména dne 24. XI. 1684,
Karel Tomáš Ant. Huber Pragensis, podnikl na
doktorát zkoušku. Zda-li se jedná o příbuzné Ada-
ma, těžko zjistiti. Zdá se však, že přece jenom ně-
kteří téhož rodu dožívali ve Slezsku.

Doktor medicíny Melichar Pirnes z Pirnes
na byl 16. VIII. 1563 nobilitován od cís. Ferdi-
nanda, má zajímavý mluvící erb: 3 hrušky v stří-
brném pruhu, v klenotu půl kohouta.

Václav Lavín z Otenfeldu byl MDr. a Lavín
r. 1590 byl pojat do rytířského stavu. Erb: štít

*) Pěkná studie o H. z R. od prof. J. Vorla-Vlčka v Lid.
nov. 1938. 16. VI.

***) ČLČ XXI. 1882, s. 606.

***) Sedláček uvádí predikát z Riesenbachu u Tomáše
Mikuláše Nigroni v. Riesenbach, jenž se psal vlastně
Tomaso Nicoli Negroni de Risinbach. V létech 1653 ob-
držel statek Hrušovany a byl Vlach, jenž dostal něm.
heslo Riesenbach, ale pokládal přece Čechy, kteří byli
s králem Vladislavem v Miláně, za své předky. Císař
Leopold dal mu 3. září 1680 rytířský stav král. Českého
(Sed. H. 545).

napříč poloviční, ve svrchní polovici 2 pole, v pravém červeném je pokosem (od pravé k levé nahoru) pruh černý a v něm 3 zlaté hvězdy, v levém poli modrém stříbrná lilie, spodní polovice je svislými čarami na tři rozdělená, modré, červené a černé pole; klenotem jsou křídla zlaté červené, a zlaté modré, mezi nimi je stříbrná lilie (Sb. M. t. 136). Týž Václav přijal k erbu a heslu Matěje Timína, Jakuba Osejna a Lorenze, Martina Timína, a ti všichni se psali dle cis. dekretu z 1. X. 1601 také Lavínové z Otenfeldu (Sed. H. 502).

Codicillus Připomenouti tu sluší i oba Codicilly z Tulechova Jakuba († 1576) a Jana (1558—1585) erbu jelena.

Jesenský Vynikajícím zástupcem vědecké medicíny též doby zůstává Jan Jesenský z Velké Jesené (de Magna Iessen) (1566—1621), který na rozhraní obou století působí pronikavě na universitě v Praze, po předcházejících úspěšných studiích a působitích ve Vratislavi (Breslau), Vitemberce (Wittenberg) a Padově, kde získal titul dr. med. V Praze je jmenován tělesným lékařem cis. Rudolfa II. a Matyáše, dosahuje vysokých úřadů, jako rektorského (1617—1620) a kancléřského na universitě,*) je diplomatem v jednání s císařem, zúčastní se stavovské vzpoury, jejíž konec je zároveň koncem i prvního pitevního anatoma, skončivšího na popravišti r. 1621 v Praze. Jesenský pocházel ze staré šlechty, usedlé již od 12. století v Uhrách v turčanské stolici, později také ve Slezsku.

V rodovém znaku Jesenských zří se stříbrný štít, u jehož spodu skála, nad níž stojí zelený strom a

*) Pamětní medaile s obrazem a erbem Jesenského jsou známy tři. U portrétu jedna z nich nese nápis DOC JOAN JESSENSKY DE MAGNA JESSEN, na rubu pak erb a nápis RECT ACAD CAROLIN PRAGENSIS EC. (Lékařské museum v Praze.)

**RODOKMEN JANA
JESENSKÉHO.**

MIKULÁŠ
manž. ... Heyská
vizograf hr. Thurzo v Uhrách

STĚPÁN
manž. I. Barbora hr. Komorowská
II. Barbora Rakovská z Rakova

MELCHIOR
• 1523
m. Marta Eysack
∞ 1555
obchodník ve Vratislavi
(Breslau)

LORENZ
• 1532
m. Barbora Uthmann-
Schmolz
∞ 1568
v Groß Stürdenig
† před 1588

BALTASAR
• 1536
m. Marta Schüller
∞ 1565
† před 1600
obchodník ve Vratislavi
(Breslau)

MARTA MARIA KAŠPAR BALTASAR

STĚPÁN BARBORA ESAIÁŠ LORENZ NIKL

JAN
(1566—1621)
MDr. prof.
m. Maria
Fels (Til?)
1594

BARBORA
m. I.
Jiří Burkhart
II. Daniel
Samenhamer

za ním medvěd přirozené barvy, maje přední nohu vyzdviženou, u levého koutu horního vyniká z dýmu stříbrná ruka s ramenem, majíc v hrsti střelu (oštěp, dýku?), kterouž bodá do těla medvědova. Přikrývky černé a stříbrné, v klenotu poloviční medvěd, držící v obou tlapách zelenou větev s 5 listy. (Sed. H. 459.)

17. stol. Radu lékařů-šlechticů a erbovníků v 17. stol. zahajuje **Simon Partlic** ze Spieberka (před 1588—1640), známý počtář, dějepisec a lékař. Pocházel z rodiny novoštitné jím založené, neboť sám byl dříve poddaným Venclíka z Vrchoviště. Působil jako pedagog na Kladně, v Hradci Král. u hr. Colony z Felzu, až byl posléze ve službách Fridricha Falckého, od něhož pravděpodobně kolem roku 1620 nabyl predikátu a znaku. Nějaký čas pobyl v cizině, kde studoval lékařství, nakonec žil v Praze.

Berchtold **Bedřich hr. Berchtold** z Uherčic (1781 až 1876), bratr hr. Leopolda, promoval v Praze r. 1804. Podle záznamů byl nejstarším lékařem v Čechách, přežil 71. výročí svého doktorátu. Pocházel ze starého rodu šlechtického, původem z Tyrol, jehož nejstarší předek byl povýšen do šlechtického stavu již 5. I. 1616. Rytířský stav dostal Jakub 6. VI. 1627 a stav svobodných pánů říšských byl rodu dán 4. V. 1633. Konečně dne 20. VI. 1701 dosáhl František Karel stavu hraběcího pro Čechy. Hr. Bedřich pocházel od předka Jakuba, ředitele dvorské komory, který kdysi koupil na Moravě panství Uherčice, založiv tak českou větev Berchtoldů. Znak tohoto rodu prodělal několik změn v dobách nového povyšování. Jako polepšený rytířský znak lze uvést tento popis: čtvrcený štít, v 1. a 4. poli zlatém černá orlice pod korunou, v 2. a 3. poli hůrka

zelená o 3 pahorcích a na ní černý klín ostrím nahoru a v něm zlatý lev k pravu obrácený s červeným jazykem, drže v pravé přední noze kord, pole vpravo a vlevo od klínu jsou pošikem a pokosem k sobě rozdělena na 3 pruhy, dva červené a střední stříbrný; nad štítem ? turnýrské helmice s korunami a příkrývky červenostříbrné a černožlaté barvy. Na první je zlatý lev jako ve štítě a na druhé černá orlice. (Sed. H. 368.)

Původ profesora anatomie v Trnavě a českého lékaře Václava Trnky z Křovic (1738—1791) sahá až k bratřím Václavu a Janovi z patricijské rodiny pražské, kteří obdrželi již confirmaci stavu šlechtického r. 1603, po němž následovalo rytířství a polepšení znaku pro Jana ve Vídni (Wien) dne 30. I. 1629, kdy se stal královským radou. V 18. stol. byli Trnkové z Křovic ještě v Táboře. Původní šlechtický znak z Křovic měl v modrém štítě na zeleném pahrbku zlatý keř o 3 ratolestech, příkrývky modrozlaté a v klenotě opět pahrbek s keřem jako ve štítě (Sed. H. 655) a byl stejný jako Čibuského z Křovic.

Bývalý městský obvodní lékař ve Vyším Brodě (Hohenfurt) Adolf Veltrubský z Veltrub (1825—1897) odvozuje svůj šlechtický původ nejspíše ze 17. stol. Kořeny tohoto rodu jsou ve dvou rodinách, z nichž první držela na Kolínsku dvůr Veltruby, po němž přijala jméno, a druhá od Jakuba, hořovického hejtmána a regenta panství Bořitovského. Palatin Jaroslav Bořita z Martinic dne 10. VIII. 1638 nadal téhož Jakuba erbem a predikátem. Jeden z toho rodu Antonín (1747), byl felčarem, jiný, Jan, lékárníkem v Rakovníku a jeho syn byl právě Adolf, působící v letech 1853—85 ve vyšebrodském klášteře. V seznamu graduovaných lékařů v Kalendaru českých lékařů z r. 1880 a. d. připomíná se též MUDr. Bohumír Veltrubský ryt.

z Weltrub, bytem v Praze. Znak Veltrubských má zlatý štít, ve spodu hůrku o 3 pahrbcích a na ní kamzíka přirozené barvy k pravé straně vyskakujícího, nad štítem kolčí helm s točenicí a přikryvadla modrozlaté barvy. Nad tím vším polovice kamzíka jako ve štítě (Sed. H. 665).

Hartig U rodu Hartigů sluší jmenovati lékaře rep. Benátské Jana Jakuba, s rytířským stavem od 15. X. 1645. Přišli do Čech až v 17. stol. Hraběcí stav král. Českého dostal pak v první pol. 18. stol. Antonín svob. pán z Hartigů.

Hejda Bedřich Hejda z Lovčic (1855—1883), MUC., z pražské university, syn Josefa Hejdy z Lovčic a Marie roz. Anderlové. Pocházel z rodu nadaného šlechtictvím dne 7. I. 1647 od palatina Bořity z Martinic, ač první historicky známý předek je Jiří Albrecht Hejda, který psal se již před r. 1645 z Lovčic. Zdá se tedy, že vladycký stav Hejdů je ještě starší. Ve znaku je v červeném poli stříbrný, nahoru dosahující klín, vpravo hlava Turka s turbanem, vlevo rámě držící v ruce křivou šavli. V klínu na zelené půdě jabloň se stříbrnými plody. Klenot má červený bůvolí roh a černé křídlo, mezi nimiž vyrůstá stříbrný lev. Pokrývky červenostříbrné. (Gen. Taschenb. Maas, 1905.)

Markus Marci Jeden ze slavných zjevů pražské university Jan Markus Marci z Kronlandu (1595—1667), český lékař, filosof, profesor a děkan lékařské fakulty v Praze,^{*)} dosáhl teprve po třicetileté úspěšné činnosti lékařské za zásluhy od cis. Ferdinanda da III. dekretu šlechtického dne 10. X. 1654, jak čteme v jeho diplomu: »Te Joanem Marcum Marci... labores et tandem in Universitate Nostra Pragensi ultra triginta annos.« Titul jeho byl comitis pala-

^{*)} Dr. J. Vinař: Markus Marci z Kronlandu, Praha, 1938.

tii imperialis. Byl jmenován fysikem král. Českého a r. 1658 také životním lékařem císařovým. (»Honorabili docto nostro et Sacr. Imperii fideli dit ecto Joani Marco-Marci Medicinae doctori ejusdemque in Universitate Nostra Pragensi profesori primario consiliario et medico nostro cubiculari gratiam nostram Caes. etomne bonum.«) Ač stále churavěl (plicní choroba), přece je známo, že na př. r. 1648 při vpádu Švédů do Prahy organizoval pražské studenty k brannému odporu, velel jednomu oddílu a současně také léčil. Zbožnost, až bigotnost, zavedla Marka v stáří v řád jesuitů. Podle dekretu z r. 1654 popisuje se znak Markův takto: štít obdlouhý na dva rovné díly rozdělený, jehož levé modré a pravé pole bílé jest, v kterémžto levém poli jest jednoduchý, vzhůru jako by k letu se chystající orel, mající vyplázlý jazyk a k pravé straně hledící. Z jeho potomků dědičně nobilitovaných jmenuje se Jan Jiří Marek, jenž se stal doktorem lékařství r. 1658 ještě za života otceva.*)

Mikuláš Franchimont z Frankenfel-
du dostal 16. XII. 1648 od Ferdinanda III. erb a
palatinát. Ve štítu nesl v 1. a 4. poli zlatém černou
orlici, ve 2. a 3. stříbrném zeleného lva na černém
pahorku. Přilba s korunou a přikrývky zlatočerné.
(Sed. H. 412.)

Vynikající dějepisec a vlastenec český, Tomáš
Pešina z Čechorodu, byl erbovním otcem rodu z Če-
chorodu, z něhož se psal také anatom a veterinář
Ignác Pešina z Čechorodu (1766—1808).
Otec Tomášův byl usedlý v Počátkách, kde byl řez-
níkem a městským radním, syn pak po studiích
bohosloveckých byl děkanem v Litomyšli, posléze
biskupským vikářem kraje chrudimského, Asi v té

* A. Přivratský: Něco o dr. Janu M. M. z K. »Od
Treten. stezky«, XIX. 1939/40. Též B. Balbín: Boh. doc.

době, t. j. r. 1658, dostalo se mu erbu a přídomku, na jejichž základě rychle postupoval, takže r. 1670 mluví se již u Tomáše o šlechtictví a v r. 1672 dokonce o jeho palatinátu, neboť 1. října téhož roku ze své comitivy obdarovává erbem Ludvíka Václava Hubatého, jinak Hubatia z Kotnova. (Sed. H. 446.) Původní erb Pešínů byl modrý štít, v něm zlatá kotev, v klenotu chochol z pavích per. (Kr. H. 368.) Z ostatních Pešínů vynikl Václav Michal, český spisovatel a kanovník u sv. Víta v Praze, inspirátor v pol. min. stol. Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta. Týž byl r. 1858 povýšen do stavu rytířského s erbem a predikátem Tomáše Pešiny. Jeho znak dle malostranského hřbitovního náhrobku*) vyhlíží takto: štít černý se zlatým břevnem, na něm střední štítek se zlatou kotvou v modrém poli, nad štítem korunka. Klenot rozevřítá křídla, mezi nimi jazyk sv. Jana Nep. a nad ním od konce křídla k druhému konci v oblouku 5 hvězd. Nelze říci, zda také lékař Jan Matěj Pešina pocházel z téhož rodu, či se jedná o rodinu jinou, podobně jako František Ondřej Pešina, malíř český, neboť predikátu neužívali.

Arnolt
z Dobroslavína

Výše jmenovaný Tomáš Pešina jakožto palatin použil svého práva obdařiti erbem a titulem 15. IV. 1668 Jana Arnolta z Dobroslavína († 1687), původně »z Dobroslavě«, známého impresora litomyšlského, později pražského pilného překladatele lékařských spisů z němčiny. Pocházel původem z Lehnice (Liegnitz), manželka jeho byla Anna Kateřina, vd. po Mat. Václ. Březinovi z Litomyšle. Prvotní erb Janův byl poloviční štít, horní pole stříbrné s polovicí modrého noha, spodní černé se zlatou hvězdou a za klenot půl noha, držícího

*) B. Kšára: Malostranský hřbitov v Košířích. Čas. rod. spol. 1940.

zlatou hvězdu. Teprve jeden ze synů Janových, Karel Ferdinand, pražský primátor a asesor rektifikační komise, obdržel šlechtictví 9. X. 1725 ve Vídni (Wien). (Kvatern nový krozený 39. p. 155 Zem. arch.) V té době byl erb pozměněn ve štítu pošikem ve 3 pole, v prvním zlatá hvězda v modrém, v druhém červeném stříbrný lev, ve třetím modrém zlatá hvězda, klenot rostoucí stříbrný lev držící zlatou hvězdu. (Kr. H. 305.)

František ryt. Stránský ze Stránky a Stránský
Greifenfelsu (1778—1845), čáslavský rodák, studoval v Praze. Životní běh zavál mladého lékaře do Mnichova (München), kde se usadil, získav oblibu bavorského dvora. Jeho otec byl František, potomní krajský hejtman v Mladé Boleslavi. Zdá se, že Stránští byli rodem starožitným, neboť již roku 1583 jeden z předků, Jiří Stránský ze Stránky, přišel do Prahy z Kostelce n. L. a užíval prvotního znaku zlatého gryfa na modrém štítě, stejně jako v klenotu. Téměř za sto let Martin Karel Stránský za udatenství v tureckých válkách povýšen od 4. VII. 1682 do říšského rytířského stavu s rozšířeným predikátem. Český rytířský stav obdrželi Stránští 28. IX. 1734. Erb polepšený pak vypadá takto: štít čtvercový, v 1. a 4. poli modrém na strmé stříbrné skále do prava obrácený zlatý gryf. Ve 2. a 3. poli zlatém zelený pahorek, na něm obrněnec mající ve zdvižené pravici meč. Klenot zlatý gryf rostoucí mezi dvěma modrými rohy. Přikryvadla modrozlatá. (Sb. M., s. 259, t. 119.)

Po Dobřenském z Nigro Ponte přednášel chirurgii a anatomii na pražské universitě Jan František Löw
Löw z Erlsfeldu (1648—1725) dr. med. ph. et jur., jako její profesor a lékař vynikajících kvalit, o čemž svědčí jeho mnohonásobné zvolení děkanem fakulty lékařské a čtyřnásobný rektorát

university. Píše se, že celkem 262 kandidátům udělil hodnost doktorskou. Styky jeho jako lékaře byly zvláště intenzivní se šlechtou (hr. Zinzendorf, bar. Žákavec a j.). R. 1682 byl osobním lékařem cís. Leopolda a za zásluhy nemalé již r. 1685, tři roky poté, co počal přednáseti, povýšen do stavu šlechtického. Dne 28. VIII. 1699 obdržel rytířský stav se synem Janem, cís. radou a komořím. Sám byl comes palatinus, t. j. měl právo udělovati znaky.*) Jeho erb je půlený štít, v dolní polovině lev nesoucí v tlapě zlatou kouli, v hořejší zlaté polovině štípené červeným kulem ve dví jsou dva orli do prava hledící, klenot koruna.

Kozák
Sofron

O nobilitě lékaře a theologa Jana Kozáka Sofrona z Práchně (1607—1685), prakticky působícím v Brémách (Bremen), nedostává se dosti zpráv. Psal se též z Prachusenu. Král (Adel 108) uvádí šlechtický stav z r. 1600 pro bratry Daniela a Jana Kalouse z Práchně, taktéž pro bratry Jana a Jakuba Holary z Práchně.

18. stol.

Stoletím osmnáctým začíná se éra velmi bohatá na lékaře šlechtice českého i německého původu, jichž přesný soupis věru těžko obsáhnouti. Působili zvláště v Praze na universitě a snad tedy aspoň řada proslulých chirurgů a anatomů stůž zde k povšimnutí. Po znovuotevření university je to Šebastian Kristian ze Zeidlernů, po Löwovi Jan Antonín Cassini de Bugella, Matouš Jan Frischmann z Ehrenkronu, František Gabriel Krusius z Krausenburgu, Leonard Ferdinand Meissner

*) Z říšských palatinů-lékařů lze jmenovat také dva, kteří obdrželi některé Čechy erbem a titulem: Ondřej z Voehshofenu, med. dr., a Kristian Theodor Schosler Emilíánský z Frydhelmu, med. et. ph. dr.

z Löwenbergu, Jan Ignác Mayer z Mayersbachu, Karel Ferdinand ryt. z Arnoldů, František Josef Du Toy, Josef z Rettenbergerů a j.

Ještě v první polovici 18. stol. vynikl za častí Částka moru v letech 1713 a 1728 krajský fysik královéhra-
decký a starosta města Ferdinand Josef Částka ze Šternštejna († 1740), med. et phil. dr., jež za obětavost a služby nevšední povýšil cis. Karel VI. dne 24. XII. 1734 do stavu šlechtického (Kvatern nový krop. 39. p. E 12, Zem. arch.) a nadal erbem: dělený štít, přes něj kosmé modré břevno se 3 stříbrnými šesticípými hvězdami. Horní červené pole má vlevo na zeleném trávníku na levé noze stojícího stříbrného jeřába, který v pravé noze vzhůru drží prsten. V dolním stříbrném poli pět zelených vršků, přes ně ve skoku od prava do leva jelen, přirozené barvy, držící ve tlamě 3 zelené listy. V klenotu dvě otevřená černá křídla orličí, mezi nimiž týž jeřáb jako ve štítě. Fafrnochy vpravo zlaté a modré, vlevo stříbrné a červené.

U Mayersbachů je datován stav šlechtický dnem 4. II. 1744, stav rytířský 23. IV. 1812. Erb: zlatým břevnem pokosem dělený štít, v levé horní části zelené zlatá hvězda, v dolní stříbrné půl kotvy v přirozené barvě, příkrývky zelené, zlaté a stříbrné zlaté, v klenotu 2 křídla složená, stříbrné a zelené se zlatou hvězdou. Z rodu vynikají jako lékaři: Jan Ignác a syn Mořic.*)

Jan Karel Hopfenštok z Ehrenštejna, štábní ranhojič, dostal erbovní list 13. VI. 1789 od cis. Josefa.

Šlechtictví litovelského lékaře Adolfa Eyselta, šl. z Klimpély (* 1875), datuje se od 8. V.

*) O jménu Mayer viz více ve spise A. v. Došrr: Die Adel- und Wappenbriefe des Namens Mayer, s. 91 a 112.

1795, kdy je Jan Krištof Klimpély, úředník v Polné, spolu s Janem Eysseltem, úředníkem solního úřadu v Trutnově (Trautenau), adoptovaný tehánem Janem Krištofem Klimpély ve Vídni (Wien) obdrželi. Znak nese rozpoltěný štít, v jehož pravé zlaté půlce je černý orel, v levé modré zlatý lev, držící helm, vždy doprava obrácení. Tentýž lev je i ve klenotu. (Sb. M. s. 7, t. 5.)

Peithner Peithnerové z Lichtenfelsu zaznamenávají v rodokmenu dva lékaře, z nichž Jan Peithner ryt. z Lichtenfelsu (1768—1813) byl synem Josefa Václava P. z Lichtenfelsu a působil jako lékař v Praze. Z jeho dětí sluší jmenovati syna Bedřicha Václava (1795—1853), pražského rodáka, působícího taktéž jako praktický lékař. Šlechtictví Peithnerů je již velmi staré, od r. 1609, říšské rytířství od r. 1780. Erb nese čtvercý štít, v 1. a 4. poli červeno-stříbrném je jelen s červeným křížem pašijovým mezi parohy na zeleném trojvrší, v 2. a 3. modrozlatém poli skalisko, nad ním slunce. Dvě přílbice s pravým klenotem jelenem a levým bůvolími rohy se skálou a sluncem. (Sb. M. 247, t. 112.)

19. stol. Devatenácté století pokračuje ze století předešlého nepřehlednou řadou jmen nobilitovaných lékařů, vesměs povyšovaných do urozeného stavu za vynikající zásluhy na poli vědeckém, zdravotnickém, sociálním, válečném i všeobecně prospěšném lidu a státu. Doba vysokých vyznamenání řády a kříži, dvorní jmenování dosvědčuje také nejlépe pokrok v lékařských vědách a stoupající vážnost lékařského stavu. Predikát povýšených zhusta také přechází na potomstvo, které jej užívá s vděčností a úctou, hledíc k otcí rodu, který byl kdysi před sto nebo osmdesáti lety graduovaným lékařem. Kro-

mě šestnáctého, také toto století je nejbohatší na lékařské mobilitace. Z obsáhlého rejstříku nobilitovaných vyjímáme alespoň jména nejznámější.

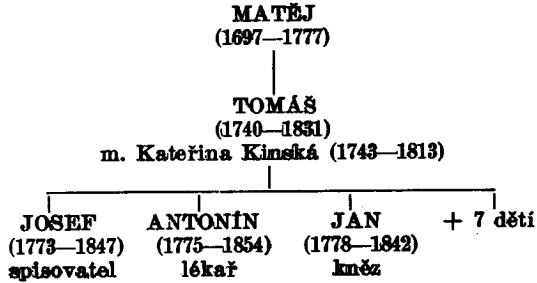
Vincenc Brechler z Troskovic (1833—1908), lékař a zdrav. inspektor v Praze na Smíchově, rodil se s predikátem po předku Josefovi, statkáři v Litni a Vlenci, jehož šlechtický stav datuje se od 13. III. 1813; po něm následovalo rytířství a zlepšení znaku 18. VIII. 1816 a zároveň inkolát pro Čechy. Znak Brechlerů má rozdělený štít, horní polovice štípená ve dvě, v pravém stříbrném poli šesticípá modrá hvězda, v levém poli zlatém černý orl doprava hledící. Dolní polovice štítu má v modrém poli na zeleném trávníku stříbrnou hradbu s cimbuřím, s 2 věžemi a otevřenou branou. Korunovaný klenot má vpravo modrostříbrné pokrývky, vlevo černo zlaté a mezi dvěma otevřenými stříbrnými křídly modrou hvězdu. Polepšený znak z roku 1816 nese dvě turnýrské přílby, první jako r. 1813, druhá levá, má tři pštrosí pera černo zlatě černá. (Gen. Taschb. Maas, 1910—11.) Vincenc pojal za choť Helenu svob. paní Oudrekou z Oudrče roku 1863 a z jeho synů jmenují se Bedřich, Rudolf, Egon a Viktor.

Josef Berrez šl. z Perez (1796—1844), rodák hodonínský a univ. profesor ve Lvově a ve Vídni (Wien). Byl synem ranhojiče a sám původně takovým pomocníkem. Šlechtictví dostal 14. IX. 1842.

Protomedicus a zdravotní referent Ignác Florian ryt. Nádherný (1789—1868), profesor a v r. 1823 rektor university, obdržel šlechtictví 2. III. 1833; o dva roky později byl povýšen do stavu rytířského, později dědičně (1838).

Bratr českého literárního historika a buditele Antonín ryt. Jungmann (1775—1854) dobyt světové pověsti jako zakladatel pražské školy po-

rodnické. Promoval v l. 1805, v r. 1838—9 byl rektorem university. Pocházel z chudé rodiny domkáře Tomáše z Hudlic z 10 dětí, z nichž tři synové vysoko intelektuálně vynikli.*)

Roku 1848 byl Antonín vyznamenán ryt. křížem řádu Leopoldova a 10. I. 1850 povýšen za zásluhy do stavu rytířského.

Piřha Zdárné chirurgické působení ve vojště i ve zdravotnickém velení bylo příčinou ocenění zásluh Františka ryt. Piřhy (1810—1875), který byl po taženích v Itálii vyznamenán řádem železné koruny a 29. XII. 1859 povýšen do stavu rytířského. Stav svobodného pána následoval 28. I. 1875. Znak nese čtverceny štít, v jehož pravém horním zlatém poli jest na zelené půdě přirozený pluh, v druhém levém poli pět prstů stříbrné ruky v červeném poli, vyrůstající z dělicí čáry, v třetím červeném poli křížem zlatý Aesculapův symbol hada na holi se žezlem (děkanská insignie lékařské fakulty), ve čtvrtém černém poli šikmé zlaté břevno s třemi černými kruhovými otvory. Štít nese dva klenoty, pravý má černé, zlaté a černé pero pštroší, přikrývky černožlaté, levý rozevřená křídla stříbrná

*) Viz rodokmen Jungmannů v knize: M. Strettiová: O starých časech a dobrých lidech. Praha, 1940.

s červenými okraji, příkrývky červenostříbrné.
(Sb. M. 248, t. 112.)

Z prostých rodičů plzeňských, otce zámečníka Škoda Jana Škody a matky Anny, rod. Smičkové,*) pochází později nobilitovaný rod, skvějící se jménem slavného vídeňského klinika Josefa Škody (1805—1881), obdařeného řádem železné koruny, kromě dalších vyznamenání, kdyžtě stav baronský důsledně odmítal.

Titul rytířský rodu Škodů získal však starší bratr Josefa, MUDr. František Škoda (1801—1888), místopředseda a zemský zdravotní referent, na návrh hr. Belcrediho dne 26. X. 1866. Diplomován byl 11. IV. 1867. Jeho znak nese čtvrcený štít stříbrný a modrý. V hořejším pravém poli jest modré břevno pokryté zlatou korunkovou obroučkou a ozdobenou drahokamy. Druhé a třetí pole má 5 zlatých hvězd (2:1:2). Dolní levé pole má Aesculapovu hůl s 5krát ovinutým hadem. Štít nese 2 korunované otevřené přilbice, fafrnochy vpravo modrozlaté, vlevo modrostříbrné. Pravý klenot má 5 pětrosích per, dvě zlatá, střídavě s třemi modrými, levý klenot má stř. otevřená orlí křídla s Aesculapovou holí jako na štítě. Polepšení znaku dosáhli svobodní páni ze Škodů 27. X. 1914, podle diplomu 24. III. 1915. Znak dosud užívaný nese ve stříbrném a modrém čtvrceném štítu srdeční štítek, dělený zlatě a černě. Horní pole štítku má černého orla s červeným jazykem mezi dvěma do prava obrácenými lvy, předním černým, zadním červeným. Dolní pole má stříbrné hradby v čtverhranu s prostřední věžovitou branou a 2 rožními věžemi vesměs stříbrnými a věžičkami, opatřenými modrými stříškami. Věžová brána má věžní oblouk převýšený oknem a polovytaženou zlatou padací

*) J. Schiebl: Prof. Josef Škoda, Plzeň, 1905.

RODINA JANA ŠKODY.

JAN
• 29. IV. 1769
† 1. V. 1852
m. Anna Smičková
∞ 16. IV. 1799
Plzeň č. 289

Daniel Smička
Kateřina Ziková

FRANTIŠEK ryt.
• 26. II. 1801, Plz.
MUDr.
m.
Johana Říhová
† 1888

EMIL ryt.
• 1839, † 1900
průmyslník
m. Hermína
Hanenkammová

VOJTĚCH VÁCLAV
• 7. IX. 1803, Plz.
zámečník

JOSEF TOMÁŠ
• 10. XII. 1805, Plz.
MUDr. vjd. kliník
† 13. VI. 1881

JAN VÁCLAV
• 7. IV. 1808, Plz.
† záhy

JAN
• 23. XI. 1809
zámečník
m. Dorota
Holubová
∞ 19. IX. 1853

EMIL
† 1897

ROSINA ANTONIE

mříž. Hlavní štít odpovídá štítu Františkovu z roku 1866. Trojí klenot má na střední baronské korunce 7 perel, druhé dvě korunované přílby, převyšující střední a navzájem přivrácené, opakují klenot z r. 1866. Pod štítem na bronzovém ornamentu jako štítonoši stojí 2 zlatí, dovnitř obrácení lvi, s červenými jazyky. (Erbovní knížka 1940.)

Eduard ryt. Klenka z Vlastimilu Klenka
(† 1881), primář zem. nem. v Brně, pocházel z rodiny, z níž Antonín, pražský městský rada, obdržel rytířský stav 4. I. 1867. Zajímavý znak Klenků má štít s kosmým pruhem stříbrným, na němž leží 3 červené žaludy, v horním červeném poli štítu pak stříbrný krácející lev, v dolním modrém zlatočerný praporec. Dole pod štítem je nápis PRO PRAEMIO RECTI. Znak má dva klenoty, na pravém 2 křídla stříbrnočervená a červenostříbrná a mezi nimi z polovice stříbrný pes, na levé opět křídla rozložitá, modrostříbrné a stříbrnomodré. Mezi nimi 5 zlatých klasů. (Sb. M. s. 12, t. 11.) Z téhož rodu pochází i MUDr. Zdeněk ryt. Klenka z Vlastimilu, čáslavský lékař.

Nejslavnější český lékař-fysiolog Jan Ev. Purkyně Purkyně
(1787—1869) dosáhl těsně před smrtí dne 15. VII. 1869 stavu rytířského dědičně pro celou rodinu. Povýšení předcházela celá řada světových i domácích vyznamenání. Stav šlechtický přecházel na potomky intelektuály, střídavě užíván.

Bohatý rod Šlechtů odedávna větvil se v generacích různými přídomky, jako na př. z Hrochova, ze Všehrd, z Kiršfeldu a j. Český lékař Antonín Vincenc Šlechta, ryt. Sedmihorský Šlechta
Sedmihorský
(1810—1886) však dosáhl charakteristického predikátu povýšením do rytířství 30. V. 1873 podle lázní Sedmihorek, v nichž založil r. 1841 léčebný ústav. Jeho znak má rozpoltěný štít, v pravé zlaté polovici

vystupuje pyramidovitě sedm zelených pahorků s pramenem tekoucím (znak připínající se k místu, podobně jako na př. zřídlo zakladatele Herkulových lázní ryt. z Martini), v levé polovici červené, vyrůstající vlk z cimbuří. Dva klenoty, pravý černá křídla s Aesculapovým znakem hadí hole, levý červené, stříbrné a červené pero. Oddán byl s Barborou, roz. Rumlerovou, 12. I. 1816 v Lomnici.

Rokytanský Slavný patholog vídeňský, rodák královéhradecký, Karel baron Rokytanský (1804—1878), universitní profesor, pocházel po matce ze šlechtické rodiny Lodgmannů z Auen.*) Sám ženat s Marií Weissovou. Baronský titul dostal při svých sedmdesátých narozeninách 20. V. 1874. Dva jeho synové MUDři Karel a Prokop užívali titul svobodných pánů.

Jiruš Podobně také od lékařského rodu Vincence šl. Jiruše (1810—1884), osobního lékaře hr. Chotka, primáře Damenstiftu na Hradčanech, od 9. V. 1883 povýšeného do stavu šlechtického, dědí titul descendentů, z nichž sluší jmenovati zvláště MUDr. Bohuše (1841—1901). V erbů Jirušů z desky na vyšehradském hřbitově zří se rozpoltný štít, v pravém zlatém poli na zeleném pahorku strom smrk, v levém červeném Aesculapův symbol hadí hole. Klenot nese jelena s parohy. Ve znaku je krásně vyjádřen původ a povolání.

Hofmann Eduard ryt. Hofmann (1837—1897), významný soudní lékař a syn lékaře, promoval v Praze r. 1861 a povýšen za zásluhy do stavu rytířského

) Z Lodgmannů se jmenují v Čechách Melchior Václav L. z A. (15. VII. 1657 v Poděbradech, † 8. XII. 1718 v Hradci Kr.), dr. med. et phil., krajský fysik v Hradci Kr., a jeho syn Jan Rudolf (1698—1764), dr. med. et phil., krajský fysik v Čáslavi. Tento byl třikrát ženat. Po druhé s Dorotou Kateřinou Dačickou z Heslova.

17. VII. 1884 po dekorování řádem železné koruny. Rod je v genealogické souvztažnosti s rodinou skladatele Bendla.

Z lékařské rodiny původem staroselské po otci **Kusý** Antonínovi, dr. med. et chir., městském fysiku v Mohelnici (Müglitz) i matce pochází **Emmanuel Kusý** ryt. z Dúbrav (1844—1905), nobilitovaný 30. IV. 1893 po vyznamenání rytířským řádem žel. koruny a komturským řádem Frant. Josefa.

Vyškovský rodák **Alois Valenta** šl. **Valenta** z **Marchthurnu** (* 1830), prof. porodnictví v nemocnici lublaňské, byl povýšen do stavu šlechtického 6. I. 1892.

Skutečně lékařským rodem jsou **Vaeterové**, **Vaeter** z nichž již otec **Roberta Karla Jindřicha Vaetera** ryt. z **Artensů** (1836—1893) **Jan Robert**, senátní president, obdržel dědičně rytířství 20. VII. 1861, voliv přídomek prý proto, že uměním (ars) dosáhl svého vynikajícího postavení. Erb **Artensů** je na rodinné hrobce na Malvazinkách v Praze, odd. A, a nese čtvercý štít, v 1. a 4. poli **Pegasa**, v 2. a 3. poli na třetiny děleném, v první třetině 2, ve třetí 1 hvězdu, nad štítem korunka s 5 perlemi, pod štítem stuha s nápisem **JUSTUM HONORA**.

Velmi zajímavý erb nese rod z **Ebenhofu**, z nichž **Weber** vynikl jako lékař **Ferdinand Weber** ryt. z **Ebenhofu** (1819—1893), prof. porodnictví ve Lvově a v Praze, býv. asistent **Antonína Jungmanna**. Rytířský znak z r. 1851 má v rozpůleném štítu v pravé červené polovici na 3 knihách stříbrný úl s rojem včel a nad tím stříbrné lékárnické vážky, v levé polovici modré pak šestipaprskovou zlatou hvězdu. Dvojklenot má vpravo na složených červených orličích křídlech úl a váhy, vlevo na modrých křídlech zlatou hvězdu. Opakuje se tu téměř stejně figura ze štítu. (Sb. M. 3.)

Rytířský stav v tomto rodě obdržel Václav Weber, guberniální rada a krajský hejtman v Chrudimi, dne 13. XII. 1851 s predikátem »z Ebenhofu«. Rytířství bylo pak přeneseno na adoptivního syna Filipa, policejního radu v Praze, 11. III. 1853, později na mladší strýce dne 26. I. 1863 Ferdinanda, Arnošta a Mořice. Adoptivní syn Filip, dolnorakouský místodržící, dne 12. X. 1869 dosáhl stavu panského.

Lékaři
šlechtici
v 19. a 20. stol.

Není jisté úplný tento seznam a výčet šlechticů a erbovních lékařů českých, který tuto podáváme. Pokud rozsah práce by dovoloval, mohli bychom jistě mluvit ještě o dalších nobilitovaných lékařích, ať již původu českého, nebo aspoň v Čechách a na Moravě působících. Význačnou část tu tvořili vždy lékaři-šlechtici národnosti německé, v Čechách a na Moravě činní již od středověku, zvláště na pražské universitě, ve vojsku i v praxi. Pro prostor českomoravský asi od pol. 19. stol. jsou uváděni v lékařských schematisech kromě dříve jmenovaných ještě tito lékaři různých stupňů šlechtictví obou národností: Rud. Ignác Bischoff šl. z Altersterna, Josef Hasner ryt. z Arthy, Ant. a Rudolf Jaksch z Wartenhorstu, Jul. Wagner ryt. z Jaureggu, Josef ryt. v. Maschka, Ludvík ryt. Votava, Josef Pech ryt. ze Stromberku,*) Frant. šl. z Csesaných, Jáchym Hordánský ryt. z Juchnovic,

*) V schematismu Kalendáře českých lékařů, V., 1873, uveden predikát »ze Schönbergů«. Pechové z Krásné Hory bylo příjmení rodiny erbovní 16. stol., která žila podle Sedl. H. 562 ještě v 19. stol. Na pečeti Václava Pecha z K. H. a v městě Kouřimí spatřuje se muž držící meč dobytý nad hlavou a v levé ruce nějaká věc, již nelze rozeznati. Snad u Josefa Pecha z Hluboké a Podhradí jde o revindikaci.

Otto Reytt z Baumgartenu, O. Záborský a F. Wydra ryt. z Wahlstättenu, Oskar šl. Hovorka, Evžen šl. Fišer, Frant. Bulla z Bullenavy, Leopold šl. Ehmig, Adolf z Friedbergů, J. ryt. Jakubovský, Vavř. Koestler ze Strohmbergů, Karel a Otmar ryt. Kriegelstein ze Sternfeldu, Viktor ryt. v. Kromper-Fournier, Gotf. Ritter v. Rittersheim, Gustav Beer z Bayerů, Karel Heidler z Heilbornu, Karl v. Schroff, Max Vintschgau ryt. z Altenburgů a Hohenhausů, Havel ryt. v. Hochberger, Ed. ryt. v. Schinnern, Karl v. Patruban, Vít Pupetschek z Loewenburgu, Osvald ryt. v. Bleyle, Rud. ryt. v. Limbeck, Vilém ryt. v. Pissling, Karel Marouschek z Maroo, G. Kottowic z Kortschaku, Adolf ryt. v. Herbig, Karel šl. Herget, Karel šl. Eckhardt z Eckhartsburgu, Vilém ryt. z Reussů, Aug. ryt. v. Fiscali, Pravoslav Zdenko z Brožovských,*) S. v. Basch, Lad. v. Maleszewski, Karel svob. pán Braun, Uhle v. Otthaus, Štěpán ryt. v. Rogoyski (z Rohožníka?), Carion v. Stellwag, Oskar Bauer ze Skallheimu a j. Nobilita těchto lékařů je většinou říšská, nebo býv. rakousko-uherská. V Americe působil jako chirurg dlouhá léta Bedřich Sedláček šl. z Vožických a Blanických, šlechtický etav má od 30. IV. 1904.

U jmen některých lékařů, ač predikatury a erbu neužívali, dalo by se souditi na šlechtický původ. Tak jmenujeme jen namátkou Ferdinanda Hugona Diviše Čistického (ze Šerlingu?), lékaře v Seze-

*) A. Rybička v Čas. čes. musea 1864 s. 97, uvádí povýšení Františka Kašpara Brožovského do šlechtického etavu dne 4. I. 1811 císař Frant. I., s predikátem z Pravoslav. Vysazený erb byl poloviční štít, v pravé modré polovici na zeleném trávníku úi včel, v levé stříbrné polovici zbořená zeď s pěti stínkami, na prostřední z nich sedící sova. Příklad otevřená, příkrývky modrozlaté a stříbrnomodré. Koruna, z níž vyniká stříbrný lev pod korunkou.

micích (1837—1870), Severina Černhause (z Černhausů?), který promoval r. 1833 na lék.-chir. fakultě v Olomouci a j.

Závěr Stopující nejznámější lékaře století za stoletím viděli jsme, že stav lékařský byl bohatý nejen na vynikající muže své vědy i věd jiných, ale zároveň časté povyšování z měšťanských i selských vrstev lidu těchto jednotlivců do nejvyšších společenských tříd, mnohonásobná vyznamenání a řády, bylo opravdovým uznáním jejich obětavé a cílevědomé práce pro obecné zdraví i kulturu národa. Potomkům pak, kteří snad jakkoliv odvozuji původ od těchto světlých zjevů lékařské historie, jsou stupně předky dosažené neumírajícím příkladem významných kvalit vědeckých i společenských.

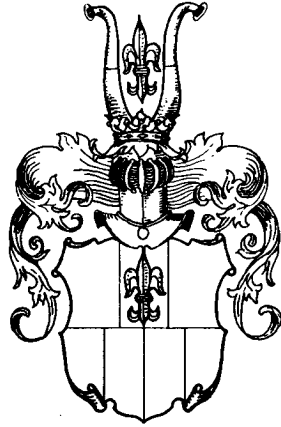
PRAMENY: V. ryt. Král z Dobré Vody: Heraldika. Praha, 1900. (Zn. Kr. H.), A. Král v. D. V.: Der Adel von Böhmen, Mähren u. Schlesien, Prag, 1904. (Zn. Kr. Adel.), M. Kolář-A. Sedláček: Českomoravská heraldika I., II., Praha, 1902—25. (Zn. Sed. H.), J. Siebmachers Großes u. allgemeines Wappenbuch, Nürnberg, 1886, IV. Der böhmische Adel von R. J. v. Meraviglia-Grivelli, 1880-6. (Zn. Sb. M.), A. Schimon: Der Adel von Böhmen, Mähren u. Schlesien, B. Leipa, 1859, Aug. v. Doërr: Der Adel d. böhm. Kronländer, Prag, 1900, M. Gritzner-A. M. Hildebrandt: Wappenalbum der gräfll. Familien, Leipzig, 1883. K. F. v. Frank: Alt-österr. Adelslexikon, Wien, 1923. J. Pagel: Biographisches Lexikon hervorragender Ärzte d. XIX. Jahrh., Berlin-Wien, 1901. V. Weiss: Dějiny chirurgie v Čechách, Praha, 1891. (Zn. Weiss). Miltner-Neumann: Beschreibung böhm. Privatmünzen u. Medaillen. M. Navrátil: Almanach českých lékařů. Praha, 1913. J. Jireček: Rukověť k děj. literatury české, Praha, 1875/6. Goth. Taschenbücher, Kalendář českých lékařů (schematismy). Ottův slovník naučný. (Zn. OSN.), Riegrův slovník naučný a j.

PŘÍLOHY

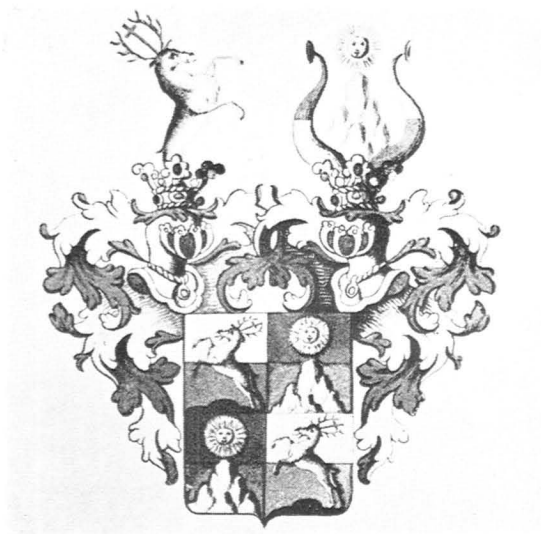

Tadeáš Hájek z Hájku.

(Archiv Ml. gener. lékařu.)

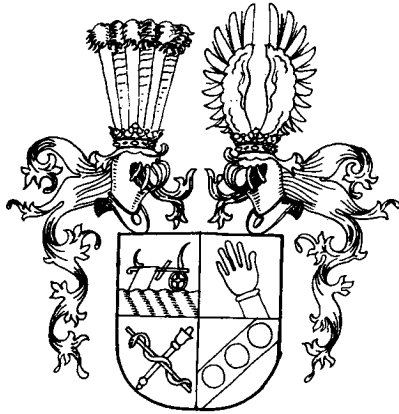

Erb Škréty Šotnovského ze Závěřic.

Erb Peithnera z Lichtenfelsu.

(Wiener Reichsarchiv, Staatsarchiv des Innern u. der Justiz.)

Erb Františka Píthý.

Cechovní znak ranhojičů pražských z roku 1721.

(Městský archiv, Praha)

Erb Lhotáka z Vysoké Lhoty.

Erb Jana Jesenského.

(Lékařské museum v Praze.)

Pamětní medaile Jana Jesenského.

(Lékařské muzeum v Praze.)

Erb Ceypa-z Peelinovce.

Jakub Jan Václav Dobřenský z Černého Mostu
(de Nigro Ponte).
(Lékařské muzeum v Praze.)

Jan František Löw z Erlsfeldu.

(Lékařské museum v Praze.)

Jan Kozák Sofron z Prachuče.

(Archiv Ml. gener. lékařů.)

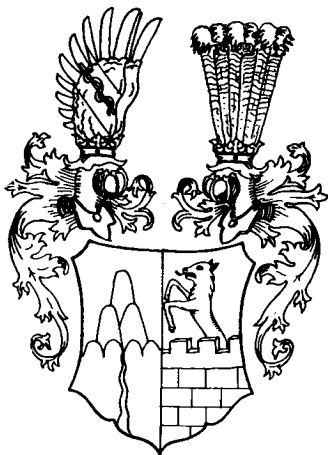
Simeon Partlic ze Špicberka.

(Archív Ml. gener. lékařů.)

Markus Marci z Kronlandu.

(Lékařské museum v Praze.)

Erb Antonína Šlechty Sedmihorského.

Erb Karla Rokytanského.

(Wiener Reichsarchiv, Staatsarchiv des Innern u. der Justiz.)

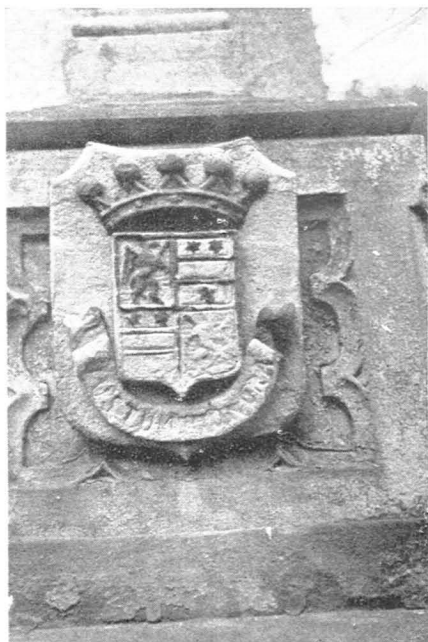

Pečet Jirušů.

(Z rodinného archivu.)

Erb Vincence Jiruše na rodinné hrobce na Vyšehradě.

Erb Vätëra z Artensů na rodinné hrobce v Praze
XVI., na Malvazinkách.

**Dr. VIKTOR PALIVEC • ERBOVNÍ LÉKAŘI V ČECHÁCH •
MEDICOHERALDICA • ROZŠÍŘENÝ OTISK Z VĚSTNÍ-
KU ČESKÝCH LÉKAŘŮ 1940 • ZNAKY KRESLIL VL.
JANOVSKÝ • NÁKLADEM VLASTNÍM • V KOMISI LÉ-
KAŘSKÉHO KNIHKUPECTVÍ MLADÉ GENERACE LÉ-
KAŘŮ PRAHA II., SOKOLSKÁ TŘÍDA 31 • TISKEM
DRA EDUARDA GRÉGRA A SYNA V PRAZE**

